UNDER VISITATIONS-ZONERNAS YTA

En undersökning av visitationszonernas påverkan på rättssubjektet och dess implikationer genom Jevgenij Pasjukanis rättsformsteori

Författare: Sadaf Atash-Faraz
Handledare: Håkan Gustafsson
Examinator: Merima Bruncevic

Juridiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
HRO800 Examensarbete, 30 hp
Hösttermin 2024

Innehållsförteckning

1. Introduktion 3

1.1 Skälet för uppsatsen 3

1.2 Syfte och frågeställning 5

1.3 Teori, metod, och material 6

1.3.1 Teori som metod 6

1.3.2 Närmare om använt material 9

1.4 Avgränsningar 10

1.5 Uppsatsens struktur 11

2. Logiken bakom visitationszoner 13

2.1 Den rättspolitiska överbyggnaden 13

2.2 Rättsliga utgångspunkter för husrannsakan och kroppsvisitation 16

2.3 Lagändring 18

2.3.1 Syfte 19

2.3.2 Risk 19

2.3.3 Befogenheter 20

2.3.4 Giltighetstid och geografisk omfattning 21

2.3.5 Förfarande 22

2.4 Polisens användning av visitationszoner 23

2.5 Föregångarna 25

2.5.1 Den danska förebilden 26

2.5.2 Stop and Search 27

3. Pasjukanis och rättsformen 30

3.1 Marxistisk rättsvetenskaplig kontext 30

3.1.1 Den marxistiska utgångspunkten 30

3.1.2 Pasjukanis inordning i marxismen 32

3.2 Historisk och intellektuell kontext ... *34*

3.3 Värdeformen och rättsformens universalitet ... *36*

3.4 Ideologi och rättslig fetischism ... *38*

3.5 Varan och rättssubjektet ... *39*

3.6 Staten och makten ... *40*

3.7 Brott och straff ... *43*

4. Rättsformens rörelser ... 46

4.1 Ett verktyg för kontrollering och disciplinering av subjektet ... *46*

4.2 Makten, polisen, och den repressiva statsapparaten ... *50*

4.2.1 Isoleringen ... 51

4.2.2 Den olyckliga staten ... 56

4.2.3 Accepterad effekt ... 60

5. Sammanfattning av slutsatser om rättsformens rörelser ... 64

6. Källförteckning ... 68

1. Introduktion

1.1 Skälet för uppsatsen

I ett samhälle drabbat av en dödlig våldsutveckling med en uppåt pekande trendkurva framstår det som att varje svensk medborgare reflekterar över möjliga straffrättsliga lösningar för Sverige. Diskussionerna i den privata sfären reflekterar dock ofta den styrande klassens kriminalpopulistiska agenda, som reproduceras i den politiska överbyggnaden. Det senaste av dessa förslag är det tidigare mycket kontroversiella straffrättsliga instrumentet visitationszoner, vilket har införlivats i den svenska straffrätten efter dess offentliga introducerande av regeringspartierna: Moderaterna, Liberalerna, Kristdemokraterna, tillsammans med Sverigedemokraterna i Tidöavtalet. Tidöpartierna beskriver visitationszonerna som ett nyckelinstrument i "kampen mot gängkriminaliteten" och har behandlat det som en antibiotikakur i den politiska mediedebatten. Saken förefaller vara en oundviklighet och absolut nödvändighet för att på ett effektivt sätt reducera det svenska dödliga våldet.

Kriminologisk forskning visar dock oupphörligt att visitationszonen inte är ett effektivt polisiärt verktyg och den empiriska påverkan som faktiskt kan påvisas på brottsstatistiken är insignifikant. Det måste således finnas en annan anledning till att förslaget om visitationer antogs av riksdagen. Det är i denna fråga om *varför* jag själv finner mitt intresse för visitationszoner och utvecklingen i den moderna svenska straffrätten.

I denna uppsats undersöks huruvida det går att identifiera en annan social verklighet bakom det rättsliga konceptet *visitationszoner*, genom att tillämpa den sovjetiske rättsteoretikern Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis (1891–1937) teori om rättsformen. Pasjukanis introducerar begreppet *rättsform* i sin banbrytande bok *The General Theory of Law and Marxism* (Obshchaia teoriia prava i marksizm, 1924) vari läsaren finner en förståelse för konceptet *rättsform*. Rättsformen är bundet i tid och rum till kapitalismen och varuformen, och därigenom en reproduktion av rådande klassförhållanden.[1]

Pasjukanis teori grundar sig i den marxistiska analysen av det kapitalistiska produktionssättet vilket kännetecknas av att kapitalägare råder över produktionsmedlen medan arbetaren förlorar

[1] Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis, *The general theory of law and Marxism: with a new introduction by Dragan Milovanovic* (Andra utgåvan, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2002) 57-61.

direkt förfogande över medlen, arbetsformen, och arbetsresultatet. I stället säljer arbetaren sin arbetskraft till kapitalägaren i utbyte mot arvode. Det kapitalistiska produktionssättet blir i effekt en process mellan kapitalägarens tillhörande ting och varuformen en del av den bytesprocess varigenom varor med kvantitativt värde träder in på den kapitalistiska marknaden och byts mot andra ting.

Detta innebär vidare att rättsformen som överbyggnad till den ekonomiska basen är bunden till modernitet och har, som analytiskt verktyg, en inneboende kritisk inställning till den rådande kapitalistiska samhällsordningen. Genom konceptet blir det möjligt att förstå förhållandet mellan rättens abstrakta former och den konkreta sociala verkligheten vari dessa abstraktioner får härja gränslöst. Denna struktur av abstrakta koncept, tagna ur kapitalismens formella logik, framträder tydligast i rättssubjekt, vilket Pasjukanis menar är rättsformens cell och härleder ur varuformen och bytesprocessen.

Bytesprocessen inkorporerar tre elementära funktioner i rättsformen eftersom varorna inte kan ta sig själva till marknaden och behöver företrädare. Dessa funktioner som upprätthålls genom rättssubjektet innebär att alla agenter inblandade i utbytet ses som formellt jämlika, deras fria vilja måste erkännas, och de alla är suveräna i sitt ägande av varorna. På detta vis skapas en illusion av fred på marknaden genom rättsformen.

Rättsformens bunden till modernitet och den kapitalistiska logiken innebär inte att den är en stagnant form. Rättsformen är i konstant förändring och har verkliga sociala kvaliteter som syns i alla relationer. När ändringar i den rättsliga substansen får sociala implikationer skapar dessa vågor från konkretion till abstraktion vilka jag kallar för rörelser i rättsformen i denna uppsats.

Avslutningsvis är det efter denna introduktion troligtvis tydligt att jag genomgående kommer använda mig av begreppet *visitationszon* i stället för den officiella svenska benämningen *säkerhetszon*, utom i fall där lagtext eller citat behandlas. Namn, rubriceringar, och ord är viktiga verktyg för både den styrande samhällsklassen och dess kritiker. Regeringen motiverar namnbytet till säkerhetszon som ett nödvändigt tydliggörande av lagstiftningens fundamentala funktion för offentligheten. Termen visitationszon hävdas ge intryck av att det enbart rör sig om kroppsvisitationer eller att polisen inte längre får visitera subjekt utanför zoner. Det är för mig uppenbart att dessa argument saknar reell substans och rimligt grund. Den svenska visitationszonen efterliknar den danska lagstiftningen vars poliser inte har befogenheter att

visitera i brottsförebyggande syfte utanför zoner men detta har aldrig varit fallet för den svenska polisen och jag vill påstå att svenska medborgare inte kommer förvirras av denna skillnad i de danska polislagarna. En mer grundad invändning är däremot att begreppet säkerhetszon är ny och mindre etablerad, vilket gör det mer angeläget att använda den neutrala termen visitationszon i stället i syfte att undvika missförstånd och få en större spridning av uppsatsens budskap.

1.2 Syfte och frågeställning

Vid tidpunkten för skrivandet av förevarande uppsats har ändringen av polislagen (1984:387) SFS 2024:200, som möjliggjorde inrättandet av visitationszoner, varit gällande i några månaders tid sedan den trädde i kraft den 25 april 2024. Tidig vår 2024 var det närmast omöjligt att undvika intensiva diskussioner om visitationszoner, i medier eller det privata livet, men mot slutet av samma år tycks situationen i mångt och mycket accepterats, medan nya - eller åtminstone nyare - problem kommit i fokus. Denna plötsliga acceptans är för mig otillfredsställande, då förslaget, som jag kommer illustrera ytterligare i del *2. Logiken bakom visitationszoner*, inte var allmänt försvarat av varken det svenska storsamhället, riksdagens ledamöter, eller kriminologer världen över. Därför ser jag denna uppsats som en möjlighet djupdyka i denna tvåfaldighet mellan den sociala verkligheten och den politiska överbyggnadens framställning av visitationszonen genom att tillämpa Pasjukanis teori om rättsformen.

Uppsatsens huvudsakliga syfte är att undersöka *visitationszonernas påverkan på rättssubjekt genom dess kontrollerande och disciplinerande funktion*. Eftersom visitationszoner saknar en reell preventiv påverkan på brottslighet måste vi ställa frågan om varför staten ändå väljer att kontrollera och disciplinera rättssubjekten i zonerna genom detta medel. Det är inte tillräckligt att identifiera visitationszonen som en ideologisk konstruktion, utan fastmer undersöka den förtäckta sociala verkligheten eftersom det är denna som påverkar människan genom dess forcerade relation till det dominerande styret. Jag kommer visa hur spenderandet av statsmakten i stället för att reducera det dödliga våldet eller kyla ner lokalområden ansätter det disciplinerade rättssubjektet vilket får indirekta klassrelaterade effekter genom rättssubjektets roll i upprätthållandet av underkastelse. I samband med detta inleds en diskussion om rättssubjektsformationen och hur rättssubjektet reproducerar kapitalistisk form i sin existens.

Den huvudsakliga frågeställningen innebär dock att vi i verklighetsutredning även måste *utröna de potentiella implikationerna av lagen och de underliggande dimensioner vilka reproducerar det kapitalistiska systemet och rättsformen*. På detta vis kan vi undersöka lagstiftningens dubbelsidiga påverkan – dels den påstådda påverkan på brottsligheten, dels de sociala och ideologiska mekanismer vilka påverkar rättssubjektet – mer extensivt och initiera en diskussion om hur visitationszonen används som verktyg av den styrande klassen för att fastlåsa och förstärka den kapitalistiska ordningen.

Min behandling av dessa frågeställningar sker uppdelat i del 4*.1 Ett verktyg för kontrollering och social disciplinering av subjektet* och *4.2 Makten, polisen, och den repressiva statsapparaten*, underbyggda av den deskriptiva framställningen av teorivalet i *3. Pasjukanis och rättsformen*.

1.3 Teori, metod, och material

1.3.1 Teori som metod

Då jag närmade mig detta avsnitt om metodik blev det tydligt att det jag här presenterar – en teori som metod – kunde uppfattas som den svenska rättspositivismens metodologiska mardröm. Trots sockersöta lockelser att be läsaren att "lita på mig", som har all makt över min uppsats, och "bara läsa den", kommer jag ändå efter bästa förmåga återberätta hur skrivprocessen och tankearbetet bakom uppsatsen gått till.

I uppsatsens tredje del, *3. Pasjukanis och rättsformen*, presenterar jag en ingående framställning av Pasjukanis teori, särskilt den tidiga Pasjukanis eftersom den senare innehåller några skillnader till följd av Pasjukanis maktposition inom Bolsjevikerna och viss press från den Stalinistiska regimen, men för att förstå metodvalet är det av vikt att läsaren även här har en enkel insikt i Pasjukanis rättsformsteori. Under följande rubrik kommer jag därför presentera först teorivalet och sedan den metod som härleds ur denna.

Pasjukanis rättsteori befinner sig inom en större marxistisk kontext och har på senare tid, fått förnyad uppskattning av rättsteoretiker internationellt. Bara vid tiden för författandet av förevarande uppsats har två antologier publicerats innehållande tre framstående bidrag av teoretiker från Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, *Legal form: Pashukanis and the Marxist critique of law* och *Legal Form and the end of law: Pashukanis's legacy*, vilka

tillsammans med Pasjukanis egna skrifter haft ett stort intryck på mitt arbete. För att ge en så kortfattat introduktion till teorin som möjligt går det att säga att dess målsättning är att visa hur den moderna rättsliga formens framväxt är synonym med det kapitalistiska samhällets utveckling. Rättsformen nödvändiggjordes för att reglera äganderätten i samma stund som varor utvecklade ett kvantitativt värde genom utbyte på den kapitalistiska marknaden. Både rättsformen och varuformen är abstrakta former som uppstår vid utbytesprocessen mellan rättssubjekt. Detta medför att rättsformen är omöjlig att separera från kapitalismen varför den måste ifrågasättas, och enligt Pasjukanis vittra bort, för att uppnå ett klasslöst, post-kapitalistiskt samhälle. Den verkliga frågan är inte om dessa kapitalistiska och juridiska koncept går att förstå som en del av en ideologisk konstruktion, utan om det, genom abstraktionen av dessa koncept, går att avslöja en förtäckt social verklighet.[2]

Pasjukanis teori är i sig själv således en kritisk analys av former och abstraktioner varför den påkallar detsamma av dess brukare. I förevarande fall är mitt syfte att förhålla mig formkritisk till införandet av visitationszonerna genom en analys av effekterna på rättssubjektet varför Pasjukanis blir det mest lämpade och motiverade teorivalet.

Denna ansats sker primärt i uppsatsens senare delar under, *4. Rättsformens rörelser*, som är de huvudsakliga diskussionspartierna vari jag utvecklar mitt eget tankearbete. Uppsatsen kommer i dessa delar bearbeta materialet dynamiskt genom bilaterala rörelser mellan konkretion och abstraktion. Detta innebär rent metodologiskt att deskriptionen börjar i det konkreta men som ett led i den formkritiska analysen förs bilateralt till olika nivåer (“modes”) av logisk och modernhistorisk abstraktion i diskussionen.[3] Rörelser mellan det konkreta och det abstrakta hjälper oss avslöja den objektiva sociala verkligheten genom att i) blotta de redan existerande konkreta strukturerna, och ii) hjälpa oss förstå de underliggande dimensioner som forcerar dess existens.[4] Diskussionen svävar således mellan de båda men skiftningarna är tydligt markerade i den flytande texten då det för analysens förståelse är viktigt att uppmärksamma dessa skillnader. Därtill förankras mitt arbete med abstraktion kontinuerligt i konkretion för att inte

[2] ibid 74.
[3] Carl Wilén, *Why Pashukanis was right: Abstraction and form in The General Theory of Law and Marxism* (Capital & class, 2023-12) 7-8.
[4] Hedvig Lärka, ‘Struggle to see the law: Legal from beyond the objective reality’, i Cosmin Cercel, Gian-Giacamo Fusco, och Przemysław Tacik (eds), *Legal Form and the end of law: Pashukanis’s legacy* (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025) 153-154.

urvattna det centrala sociala elementet. Detta kommer tydliggöras ytterligare inför varje analyserande del i förhållande till frågeställningen.

Detta innebär vidare att uppsatsen befinner sig på ett mer metodologiskt konkretiserat plan än vad den tidiga Pasjukanis själv gör.[5] Jag vill däremot bestämt påstå att den rättsliga formen endast kan uppenbara sig genom studier av både det abstrakta och det konkreta. Att arbeta med, och endast i, abstraktioner kan i stället tänkas ha en oönskad effekt av att skapa komplexa och farliga förenklingar som inte speglar samhällets invecklade sociala verklighet; formkritiken blir då en imitation av den liberala normativa formen i att den försöker hålla sig generell i stället för så nära människan i samhället som möjligt. Följaktligen innebär detta att vi även förlorar de faktiska konkreta omständigheter som skapar rörelser i den rättsliga formen.[6] Vi behöver abstrakt formkritik för att förklara rättsformen, men konkreta faktiska implikationer av formen för att förankra den i de sociala relationer och rättssubjekt som påverkas.[7] Annars riskerar vi att urvattna det mänskliga elementet och behandla människan som varor, objekt omringade av rättigheter i stället för personliga energier, vilket är kapitalismens fälla.

Vidare förs det i analysen även ett antal målrationella argumentationer som inte ska beblandas med de annars liberala argumentationsformerna. Den marxistiska målrationella argumentationen förs i stället på basis av människan i samhällets verkliga behov, inte det kapitalistiska primärintresset att hålla samman den rådande samhällsordningen.[8]

I flera av uppsatsen delar arbetar jag även rent textmässigt med längre fotnoter som har för mening att fördjupa diskussionen som förs i den löpande texten men som inte hör till uppsatsens kärnsyfte. I varje fall har fotnotens innehåll däremot varit något som upplevts viktigt att framhålla om mina egna ställningstaganden till det som berättas i den löpande texten eller mer information som den intresserade är välkommen att läsa. Detta medför självfallet att fotnoterna inte är avgörande för uppsatsens förståelse men hjälper till att nyansera läsupplevelsen.

---

[5] Pasjukanis (n 1) 52-53.
[6] Lärka (n 4) 176.
[7] Lars D. Eriksson, *Marxistisk teori och rättsvetenskap* (Helsingfors, Juridica 12: Juridiska föreningens i Finland publikationsserie Nr 48; ISBN 9519927409; ISSN 0357-0797) 33.
[8] Lars D. Eriksson, "Utkast till en marxistisk jurisprudens", i *Marxistisk teori och rättsvetenskap: artiklar* (Vantaa: Juridica, 1980) 46.

En viktig funktion av metoden har varit att presentera mig själv som ett närvarande subjekt igenom hela uppsatsen. Syftet med uppsatsen och metoden är att undersöka underliggande dimensioner varför det hade varit kontradiktoriskt att undangömma uppsatsens huvudsakliga (rätts)subjekt, *jaget*.[9] Om min närvaro i uppsatsens olika delar känns mer påtaglig än vad som vanligtvis kan förväntas av en akademisk text så har detta varit ett aktivt val.

Målsättningen med metoden är sammanfattningsvis att åstadkomma en formkritisk analys för att undanröja de illusioner som omringar debatten kring visitationszoner kopplat till den svenska rättsformens strukturer och maktförhållanden. Tillåter vi oss själva att se denna teori inom den marxistiska läran som en metod blir den ett betydande verktyg för rättsvetenskapen och praktisk samhällsförändring.[10]

1.3.2 Närmare om använt material

Lagen om ändring i polislagen (1984:387) SFS 2024:200 är inte ännu ett år gammal varför det finns få praktiska exempel av dess användningar och ännu färre gedigna polisiära utredningar av deras insatser i visitationszoner. Urvalet är därmed till stor del koncentrerat till doktrinära juridiska källor, utöver lagregleringen själv.

Av betydelse för uppsatsen är uppdraget till Justitiedepartementet att uppdra ett förslag till visitationszoner, Regeringskansliet promemoria Ju2022/03671, och den efterföljande Ds 2023:31 *Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott*, vari går att syna regeringens tidiga resonemang kring visitationszonerna. Därefter följer även regeringens proposition till riksdagen 2023/24:84 och dess specialmotiveringar. Alla tre offentliga texter synliggör även den samhällskontext som regeringen menar gav upphov till visitationszonernas nödvändighet.

Slutligen har av ytterst vikt för att förankra den abstrakta diskussionen i konkretisering varit riksdagsledamöternas anföranden i kammaren då förslaget om visitationszoner debatterades inför votering samt andra uttalanden av Tidöpartierna under perioden strax innan votering.

---

[9] Håkan Gustafsson, *Dissens: om det rättsliga vetandet* (Uppsala: Iustus förlag; Andra upplagan; 2021) 66.
[10] Annan formkritik och formteori har självfallet uppkommit, några helt utan att nämna både Pasjukanis och Marx, som är mer internjuridiska och har att göra med systematisering av den "juridiska formen". Bill Bowring, 'What was Pashukanis Seeking to Do With his Cocept of `Legal Form´, and Does It Have Continuing Relevance?', i Cosmin Cercel, Gian-Giancomo Fusco, och Przemysław Taciks (eds), *Legal Form: Pashukanis and the Marxist Critique of Law* (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025) 24.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsens viktigaste avgränsning är mot EU-rätten. Detta motiveras i huvudsak på basis av att uppsatsen inte har för syfte att diskutera hus visitationszoner bryter mot den rådande ordningen, med andra ord hur den svenska rättssubstansen inte harmoniserar med den europeiska substansen i övrigt. Sådana studier om visitationszonens integritetskränkande funktioner och brytande om mänskliga rättigheter har redan skrivits och hör inte till ramen för teorivalets kritiska väggar. I förevarande fall vill jag koncentrera analysen till den svenska rättsformen, den kriminalpopulistiska diskursen, och annat internationellt material som kan nyansera vår uppfattning av samtidens polisiära insatser. En EU-rättslig dimension hade därför varit för bred, och möjligtvis av marginell betydelse för syftet.

Substansfrågor om rasprofilering eller diskriminering är till viss del också avgränsande. Detta följer med samma motivering som ovan. De diskussioner jag lyfter i mina analyser som angränsar till dessa termer är på en abstrakt formnivå vilka kan konkretiseras i funktioner som rasprofilering eller diskriminering av rättssubjekt men uppsatsen kommer inte fördjupa sig i begrepp som rasism.

Följaktligen kommer det inte föras någon kritisk linje mot Pasjukanis rättsformsteori. Den kritik som framförs bearbetas genomgående i text eller fotnoter utan att dras med i resterande textframställning.

Särskilt angående Pasjukanis kommer uppsatsen inte heller behandla bortvittrandet av rätten[11] eller föra tekniska *de lege ferenda* argumentationer i analysen. Till stor del då detta hamnar

[11] Trots att bortvittrandet av rätten har avgränsats från denna uppsats är det ändå av vikt att jag åtminstone i en fotnot utvecklar hur jag ställer mig inför bortvittrandet av rätten som Pasjukanis i slutändan var beredd att dö för, och det som åsamkat honom mest kritik, inte minst från oliksinnade inom marxismen. Exempelvis Lars D. Eriksson som har använts en stor del i denna uppsats som menar att marxistisk rättsvetenskap måste röra sig mer mot det strategiska och se rättens verkliga möjligheter. (Eriksson (n 7) 42) Pasjukanis framhåller bland annat i en artikel publicerad vid samma tidpunkt som han började erhålla större inflytande bland Bolsjevikerna att,

> "The problem of the withering away of law is the cornerstone by which we measure the degree of proximity of a jurist to Marxism. The attempt to adopt some sort of neutrality on this question is just as impossible as it is to maintain neutrality in the struggle for socialism, or for the success of construction of socialism which we are carrying out in practice. One who does not admit that the planned organizational base eradicates the formal legal basis is, essentially speaking, convinced that the relationships of commodity-capitalist economy are eternal, and that their loss at the present moment is merely an abnormality which will be eliminated in the future."

utanför uppsatsens syfte men också då Pasjukanis mening inte är att ersätta juridisk substans med annan utan med *ingen*. För att kunna diskutera detta ordentligt i förhållande till visitationszonerna hade det därför behövts en större utläggning om alternativa ordningar vilka kan ersätta rättsformen i den svenska kontexten, vilket inte kunde täckas inom uppsatsen tidsrymd.

1.5 Uppsatsens struktur

Syftet med dispositionen är att i största möjliga mån undvika skolastiska formler och strukturer. Jag vill göra mig förstådd för fler än den juridiskt kunnige läsaren. Därför kommer uppsatsens tekniska juridiska förankring, visitationszoner, presenteras innan teoriavsnittet så det för läsaren finns ett konkret exempel att förhålla sig till och så teoriavsnittet kan bli mer än en esoterisk teoretisk harang. För den läsare som redan är bekant med Pasjukanis och endast behöver en uppfriskning av minnet är det möjligt att i stället läsa teoridelen innan den deskriptiva delen om visitationszoner. Nyttan här blir i stället att läsaren möjligtvis kan komma till egna slutsatser innan min diskussion presenteras och interagera mer aktivt med materialet.

Del *2. Logiken bakom visitationszoner* har en inledande funktion för uppsatsen vad gäller den juridiska framställningen av lagändringen, polisens användande av instrumentet hittills i Sverige, och slutligen en del om den danska visitationszonen tillsammans med Stop and Search i Storbritannien och USA.

I del *3. Pasjukanis och rättsformen* presenteras uppsatsens teoretiska ryggrad varefter följer de analyserande delarna uppdelade i två huvudsakliga partier. Del *4.1 Ett verktyg för kontrollering och social disciplinering av rättssubjektet*, vari diskuteras visitationszonens kontrollerande och disciplinerande funktion genom att förvägra subjekten möjligheten att rekonstruera sig själva

---

> Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis, 'Economics and Legal Regulation', in Piers Beirne, Robert Sharlet, *Pashukanis: Selected Writings on Marxism and Law,* (London: Academic Press Inc. Ltd., 1980), 268-269.

Med andra ord är det inte lite press Pasjukanis sätter på den som interagerar med hans material eller marxismen i övrigt. Som Pasjukanis illustrerar är den moderna rättsformen född ur kapitalismens materiella förutsättningar, men idag är formen, i första hand, den struktur som upprätthåller kapitalismen och agerar som dess pulsådra. Genom denna förståelse går det inte att förneka att bortvittrandet av rätten spelar en stor roll i att underminera kapitalismen. (cf bland annat Zia Akhtar, *Law, Marxism and the State* (International journal for the semiotics of law = Revue internationale de sémiotique juridique, 2015-09, Vol. 28 (3), p.661-685) Däremot kan jag inte heller förneka att det till en viss mån går att, genom reglering *inom* rättsformen, uppnå en till synes behaglig behovstillfredsställelse för en andel av befolkningen i occidenten. Min personliga övertygelse är dock att så länge vi förhåller oss till den aktuella rättsformen kommer det alltid finnas offer och olika former av proletariat på annat håll, vilket är den inställning uppsatsen även tar i förhållande till bortvittrandet av rätten.

som rättssubjekt samt polisen i förhållande till rättssubjektet. I efterföljande del *4.2 Makten, polisen, och den repressiva statsapparaten*, diskuteras i anslutning till det ovan anförda den straffrättsliga formens avlägsnande från det vardagliga livet och isolering som en underliggande dimension till visitationszonen samt det lojala rättssubjektet. Till sist presenteras en sammanfattning av slutsatserna om de rörelser i rättsformen som ovanstående resonemang skapar i del *5. Sammanfattning av slutsatser om rättsformens rörelser*.

2. Logiken bakom visitationszoner

Följande del av uppsatsen syftar till att introducera det rättsliga instrumentet visitationszoner inom ramen för den svenska juridiska kontexten varpå resterande uppsats kan grunda sin förståelse i.

Inledningsvis presenteras de rättspolitiska motiv som ligger till grund för lagstiftningen, tillsammans med översiktlig statistik över skjutningar i Sverige. Därefter introduceras kort befogenheterna för husrannsakan och kroppsvisitation utanför visitationszoner i syfte att ge en grundläggande förståelse för de polisiära tvångsmedlen som existerat sedan innan.

I anslutning till detta framställer jag lagen om ändring i polislagen (1984:287) SFS 2024:200, med särskild betoning på skillnaderna och de viktigaste aspekterna, vilka är uppdelade i underrubriker.

Avslutningsvis förankras lagstiftningen i dess implementering i Sverige hittills under 2024, samt resonemang kring visitationszoners reella effekt i Danmark, USA, och Storbritannien, vilka har liknande rättsliga instrument.

2.1 Den rättspolitiska överbyggnaden

Den 19 december 2022 påbörjades arbetet med visitationszoner då regeringen uppdrog Justitiedepartementet att presentera ett svenskt förslag till visitationszoner med den danska lagen som förebild.[12] Omkring ett år senare offentliggjordes utredningen i departementsserien Ds 2023:31 med förslag om ändring i polislagen.[13] Regeringen överlämnade därefter proposition 2023/24:84 till riksdagen som den 10 april 2024 biföll propositionen och antog lagförslaget med 151 bifall, 148 avslag, och 50 frånvarande.[14] Ändringen i polislagen SFS 2024:200 trädde sedan i kraft den 25 april 2024.

I alla ovanstående instanser ser vi starka rättspolitiska motiv bakom främjandet för visitationszoner som i huvudsak tar grund i Tidöavtalet mellan regeringspartierna och Sverigedemokraterna. Visitationszonerna var ett av många förslag som "löser Sveriges

[12] Regeringskansliet promemoria 2022-12-19, Ju2022/03671, 4.
[13] Ds 2023:31 *Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott*.
[14] Riksdagen.se 'Omröstning i sakfrågan' hämtad 2024-10-11.

viktigaste samhällsproblem med kriminalitet och gängbrottslighet", däribland: utökning av hemliga tvångsmedel, dubbla straff för gängkriminella, anonyma vittnen, kriminalisering av deltagande i kriminella gäng, vistelseförbud, och sänkning av gränsen för obligatorisk häktning.[15] Partiföreträdarna har därtill uttryckt rättspolitiska motiv i medier, bland annat det omskrivna uttalandet från Liberalernas Martin Melin som på en pressträff angående lagförslaget sa:

> "Alla som går runt med Gucci-kopiakepsar är inte gängkriminella, men många gängkriminella bär Gucci-kopiakepsar"

i ett försök att exemplifiera vad som är tillräckliga skäl för att visitera inom en visitationszon baserat på riskprofil.[16] Gucci-kopiakepsar får här lov att vara mer än ett klädesplagg, ett uttryck för gängkriminalitet i förorten.

I den första promemorian, då Regeringskansliet uppdrog Justitiedepartementet att utreda frågan om visitationszoner, ser vi rubriken "Det dödliga våldet fortsätter att öka" vilket fortsatte användas av de efterföljande instanserna. Under denna rubrik fastslås att polis och åklagare behöver effektivare verktyg i "offensiven mot organiserad brottslighet som regeringen inlett". Språket visar här på någon form av stridsföring mot grupperna som lagstiftningen riktar sig mot.[17] I departementspromemorian och propositionen till riksdagen reproducerades en liknande situationsuppfattning.[18]

Den svenska våldsutvecklingen är hög i förhållande till övrig europeisk standard, där det dödliga våldet är speciellt bekymmersamt i Sverige med en trendkurva som pekar uppåt, i kontrast till övriga Europa.[19] Denna utveckling anses ha en särskild koppling till konflikter mellan, och inom, kriminella nätverk. Anledningen bakom konflikterna är svåra att klargöra men det kan röra sig om konflikter rörande försäljningsområden med andra grupperingar, maktkamper, eller obetalda skulder inom grupperna. Våldet i sig är dock i de flesta fall inte

---

[15] Tidöavtalet, 21.
[16] Mathilda Bridfelt, 'Uttalande om Gucci-kepsar möter starka reaktioner' TV4 Nyheterna (9 februari 2024) hämtad 2024-11-07.
[17] Regeringskansliet promemoria 2022-12-19, Ju2022/03671, 3.
[18] Ds 2023:31, 152, och, Proposition 2023/24:84, 15.
[19] Ds 2023:31, 62, Proposition 2023/24:84, 14, och, Brottsförebyggande rådet rapport 2021:8 '*Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder'*, 45.

direkt kopplat till skälen bakom konflikten, utan utgör främst gensvar på tidigare angrepp.[20] 2023 ägde 363 skjutningar rum varav 53 personer omkom och 109 personer skadades. Dessa siffror har varit relativt oförändrade de senaste åren enligt polismyndighetens statistik.

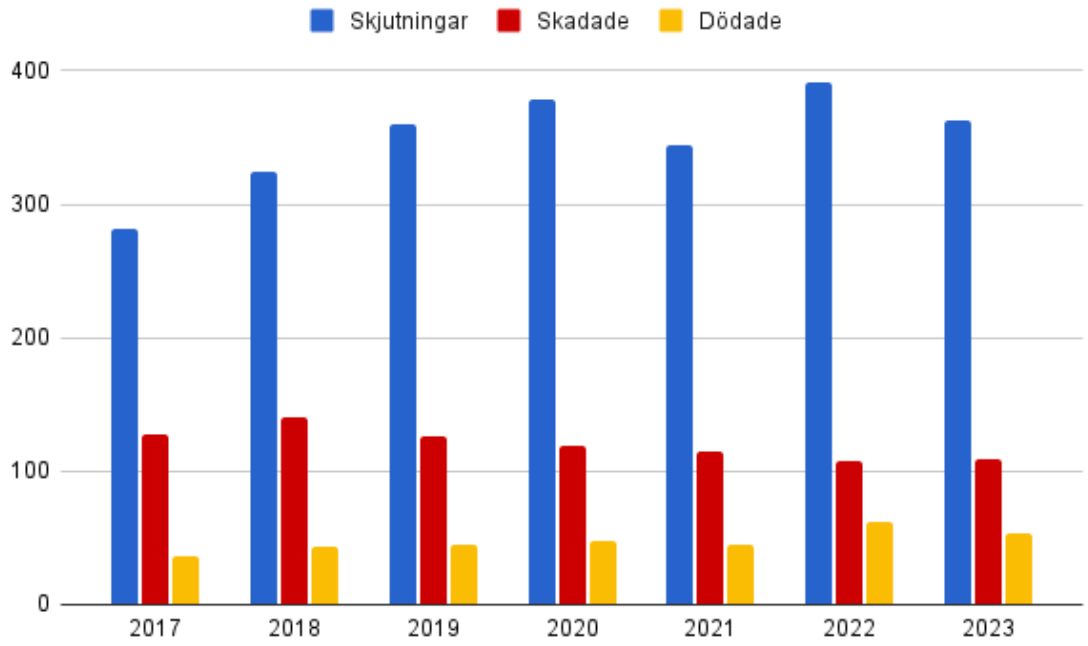

Sammanställning av polismyndighetens statistik[21]

Detta är allvarliga siffror som vi inte kan förneka, människor i de svenska förorterna lider. Skjutningarna sker nämligen i områden som kriminologiskt betecknas *hot spots*. Dessa är geografiskt avgränsade områden som de kriminella har god kunskap om och därmed känner sig bekväma i och karaktäriseras av låg socioekonomisk status.[22] På senare tid har däremot ytterligare en trend visats där utomstående torpeder anlitas för att utföra våldsdåd i andra städer, varför polisens befogenheter till husrannsakan och kroppsvisitation inte ansågs räcka till. Regeringen framhåller således ett behov av nya straffrättsliga instrument, i detta fall visitationszoner. Samtidigt nämns det flera gånger av de olika instanserna att den danska lagstiftningen, som den svenska efterliknar, inte har utvärderats eller forskats om i stor utsträckning, vilket innebär att visitationszonernas reella effekt förblir oviss.[23]

[20] Ds 2023:31, 64, och, Proposition 2023/24:84, 14.
[21] Polisen.se 'Sprängningar och skjutningar - polisens arbete' hämtad 2024-11-07.
[22] Ds 2023:31, 63.
[23] Ds 2023:31, 59, och, Proposition 2023/24:84, 17.

2.2 Rättsliga utgångspunkter för husrannsakan och kroppsvisitation

Följande avsnitt kommer redogöra för polisens befogenheter att företa husrannsakningar och kroppsvisitationer utöver visitationszoner, vilka föregick införandet.

Husrannsakan och kroppsvisitation utanför visitationszoner regleras primärt i 28 kapitlet rättegångsbalken (1942:740) och syftar till att bistå förundersökningen och rättegången, verkställa dom i brottmål, samt möjliggöra användningen av andra straffprocessuella tvångsmedel.[24] Rättegångsbalkens bestämmelser kräver att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts eller att någon skäligen kan misstänkas för ett brott.[25] Med andra ord krävs en konkret brottsmisstanke. Utökade befogenheter för polisen att använda dessa straffprocessuella verktyg i verksamhet utanför förundersökningens ram särregleras i polislagen (1984:387). Dessa utökade befogenheter innebär att husrannsakan och kroppsvisitation får användas för att uppfylla några av polisens huvudsakliga syften, att på lång sikt stävja brottsligheten, förhindra brott i förstadiet, och upptäcka brottslig aktivitet, varför det inte krävs en konkret brottsmisstanke.[26]

Skillnaden mellan husrannsakan och kroppsvisitation kan i enkla drag förklaras som följer: det som med *handkraft* kan förflyttas av en person ingår i en kroppsvisitation, och allt större som kräver, eller förflyttas med, *maskinkraft* ingår i en husrannsakan. Detta utesluter däremot inte att de i praktiken delvis kan omfattas av varandra.[27]

Husrannsakan är "varje av myndighet företagen undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe"[28] och begränsas i huvudsak av rätten till hemfrid och personlig integritet.[29] Slutna fordon, fartyg, och andra fastigheter som fabriker och kontorslokaler omfattas också av dessa begrepp.[30] Reell husrannsakan görs i syfte att söka efter egendom relevant till det brott som antas ha begåtts[31] och personell husrannsakan för att söka efter inblandade personer.[32] Som

[24] Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?* (Stockholm: Norstedts Juridik; Femte upplagan; 2022) 51 och 670.
[25] 28 kap 1 § och 11 § rättegångsbalken.
[26] Lindberg (n 24) 51–52.
[27] Proposition 1993/94:24, 80, och, NJA II 1993 s 389.
[28] Proposition 1975:76:209, 147.
[29] Proposition 1973:90 s 242, och, 2 kap 6 § regeringsformen.
[30] Lindberg (n 24) 685–687.
[31] 28 kap 1 § 1 st rättegångsbalken, och, Peter Fitger, *Särtryck ur Rättegångsbalken: Kap 19–28, 36* (Stockholm: Norstedts juridik; [Ny utg.], uppdaterad t.o.m supplement 76; 2014) 28:4 b.
[32] 28 kap 2 § rättegångsbalken.

nämnt ovan utökas dessa möjligheter i och med polislagens bestämmelser för att underlätta polisiärt arbete i brottsförebyggande syfte, inte minst vad gäller genomsökning av transportmedel, vilket är av särskild relevans för uppsatsen då befogenheten utökas ytterligare i en visitationszon.[33] För att kunna vidta en genomsökning av transportmedel enligt polislagen krävs det en konkret omständighet som visar på ett objektivt stöd för en risk att påträffa, och förklara förverkat,[34] ett farligt föremål.[35] Polisen kan, vid uppfyllandet av dessa rekvisit, genomsöka fordon, båtar, och gemensamma utrymmen i eller i anslutning till flerbostadshus[36] efter farliga föremål, som vapen, ämnade att användas i brott mot liv eller hälsa. I förarbetena nämns det att behovet av denna särreglerade befogenhet bland annat berodde på att farliga föremål ofta förvaras i fordon för att inte upptäckas av polisen i kroppsvisitationer,[37] samt att allt fler nöjesinrättningar och evenemang kontrollerar sina besökare för att förhindra farliga föremål i deras lokaler.[38] Detta argument blir möjligtvis än mer relevant idag då vi har väskförbud på större evenemang till följd av det förhöjda terrorhotet.[39]

Kroppsvisitation får enligt bestämmelserna i rättegångsbalken företas på den som skäligen kan misstänkas för ett brott i syfte att söka efter föremål eller omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen.[40] Polislagen berättigar därtill polisen att genomföra kroppsvisitationer i syfte att avlägsna farliga föremål av säkerhetsskäl, föremål ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa eller brott som innefattar skada på egendom om det kan antas förklaras förverkat, och för att fastställa identitet.[41] Kravet på förverkande i polislagen, som finns både för husrannsakan och kroppsvisitation, innebär att det måste föreligga en kvalificerad risk.[42] I detta sammanhang förhåller sig den kvalificerade risken i hög grad till den enskilda polisens tidigare erfarenheter och insikter. Förarbetena exemplifierar detta genom situationer då polisen observerar en, sedan tidigare känd, klottrare i en miljö där det förekommer klotter, med en ryggsäck eller klädsel där det kan gömmas klotterredskap,[43] eller

[33] 20–22 §§ polislagen.
[34] 36 kap 3 § brottsbalken (1962:700).
[35] 20 a § polislagen.
[36] Gemensamma utrymmen innefattar trappuppgångar, källargångar, tvättstugor, gårdsplaner med mera, Proposition 2020/21:216, 19.
[37] Proposition 2005/06:113, 22.
[38] Nils-Olof Berggren m.m. *Polislagen – En kommentar*. (Stockholm: Norstedts Juridik; Fjortonde upplagan; 2023), 172.
[39] 2 kap. 16 § ordningslagen (1993:1617).
[40] 28 kap 11 § rättegångsbalken.
[41] 19 § polislagen.
[42] 36 kap 3 § brottsbalken (1962:700).
[43] Proposition 2002/03:138, 32.

konfrontationer mellan rivaliserande ungdomsgäng på allmän plats, där det går att observera tillhyggen.[44] Dessa typsituationer är sådana där polisen kan anses uppnå kvalificerad risk i rekvisitet *förverkat* och företa en kroppsvisitation av närvarande enligt polislagen.

2.3 Lagändring

Regeringen ansåg däremot inte att ovanstående möjligheter till tvångsmedel var tillräckliga i "offensiven mot organiserad brottslighet"[45] varför lagen om ändring i polislagen SFS 2024:200 trädde därefter i kraft den 25 april 2024 och innebar adderandet av sex nya paragrafer i polislagen. I detta avsnitt kommer skillnaderna mot den tidigare lagstiftningen uppmärksammas.

22 a § I en säkerhetszon får en polisman kroppsvisitera en person eller genomsöka ett transportmedel för att söka efter vapen eller andra farliga föremål, i den utsträckning det behövs för att förebygga eller förhindra den brottsliga verksamhet som zonen har införts för att motverka. Åtgärderna får vidtas endast på allmän plats och i transportmedel på allmän plats.
22 b § Polismyndigheten får införa en säkerhetszon i ett avgränsat område om 1. det med hänsyn till en konflikt mellan grupper finns en påtaglig risk för brottslig verksamhet som innefattar skjutning eller sprängning i området, 2. zonen är av synnerlig vikt för att förebygga eller förhindra denna brottsliga verksamhet, och 3. skälen för zonen uppväger det intrång eller men i övrigt som den kan innebära för enskilda eller för något annat motstående intresse.
22 c § Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska gälla för en viss tid, högst två veckor. Ett beslut om en säkerhetszon gäller omedelbart, om inte annat anges i beslutet.
22 d §

[44] Berggren (n 38) 15–16.
[45] Regeringskansliet promemoria 2022-12-19, Ju2022/03671, 3.

Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon ska vara skriftligt och innehålla uppgift om 1. dagen för beslutet, 2. beslutets innebörd, 3. skälen för beslutet, 4. vilka bestämmelser som har tillämpats, 5. vem som har fattat beslutet, och 6. möjligheten att överklaga beslutet enligt 22 f §. Polismyndigheten ska omedelbart publicera beslutet på sin webbplats och informera om det på annat verksamt sätt.
22 e § Om det inte längre finns skäl för ett beslut om en säkerhetszon, ska Polismyndigheten omedelbart upphäva beslutet.
22 f § Polismyndighetens beslut om en säkerhetszon får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande ska ha kommit in till Polismyndigheten inom två veckor från den dag då beslutet publicerades på Polismyndighetens webbplats. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2.3.1 Syfte

För att införa en visitationszon måste den anses vara av synnerlig vikt för att förebygga eller förhindra brottslig verksamhet där det sker skjutningar och sprängdåd. Därtill måste det vara ett nödvändigt och proportionerligt ingrepp för att det ska kunna anses vara relevant att tillämpa. I denna avvägning tas hänsyn till motstående intressen som enskildas integritet och om det, för att skydda denna, finns möjlighet att vidta andra åtgärder än införandet av en visitationszon.[46]

2.3.2 Risk

För användningen av tvångsverktygen krävs det att en viss *risknivå* har blivit uppfylld. I vanliga fall är det kvalificerad risk, förverkande, som krävs vilket innebär att polisen inte kan utföra

[46] Proposition 2023/24:84, 26.

kropps- och bilvisitationer enbart baserat på riskprofil.[47] Denna kvalificerade risk är inte längre aktuell vid visitering inom en visitationszon eller för beslutande om att införa en visitationszon.

Polismyndigheten får införa en visitationszon om det finns en *påtaglig risk* för skjutning eller sprängning anknutet till ett specifikt geografiskt område.[48] Med andra ord är det en *faktisk risk* som här åsyftas baserad på konkreta omständigheter som kan leda till en "klart förutsebar utveckling" av situationen mellan grupperingarna.[49] Som kommer visas i del *2.4 Polisens användning av visitationszoner*, har polismyndigheten i sin praktiska tillämpning endast tillämpat visitationszoner efter att en eller flera allvarliga våldsbrott, vanligtvis skjutningar, ägt rum vari någon omkommit eller blivit skadad. Annan våldsbrottslighet kan i viss utsträckning tas i beaktande men risken måste i första hand förhålla sig till skjutningar eller sprängningar, vilka enligt förarbetena anses vara de huvudsakliga problemområden som polisen behöver utökande befogenheter för att motverka.

Riskbedömningen måste därtill vara hänförligt till en konflikt mellan brottsligt verksamma grupper. Vad som är en grupp i lagens sammanhang sägs vara en sammanbindning av minst två personer på endera sida av konflikten som är "beredda att agera gemensamt eller för varandras räkning".[50] Målsättningen med begreppet *grupper* har varit att göra lagen mer lättillämplig än om begrepp som *kriminella nätverk* hade används, men även för att fånga upp konflikter med grupperingar inom samma nätverk. Konflikten i sig måste däremot inte ha uppnått någon särskild kvalificerad nivå.[51]

2.3.3 Befogenheter

Polisen har befogenhet att visitera personer eller genomsöka transportmedel på allmän plats eller i fordon på allmän plats[52] där det finns "anledning att ingripa med hänsyn till den aktuella säkerhetszonens syfte".[53] Detta innebär däremot inte att polisen endast får söka efter skjutvapen

[47] Proposition 2023/24:84, 16.
[48] Ds 2023:31, 91.
[49] Proposition 2023/24:84, 26.
[50] Proposition 2023/24:84, 25.
[51] Ds 2023:31, 92.
[52] "Allmän plats" har i denna bemärkelse samma innebörd som brottsbalken (1962:700) och knivlagen (1988:254), om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, vari innefattas alla platser som är upplåtna för eller frekventeras av allmänheten, både inomhus och utomhus. Platser som endast är tillgängliga för allmänheten under vissa tider är allmänna endast under dessa perioder. Andra uppsamlingsplatser inkluderas inte. Proposition 1989/90:129 s 10, och, Proposition 2023/24:84, 50.
[53] Proposition 2023/24:84, 49.

eller sprängmedel, vilket är det som får utgöra anledning för inrättande av en visitationszon,[54] utan alla möjliga vapen anses intolkade.[55] Samma vida tolkning ska även tillämpas på uttrycket *transportmedel* som ska inbegripa alla fordon vari vapen kan gömmas. Såväl husvagnar som båtar och bilar innefattas.

Anledning att ingripa innebär därtill att polisen i varje enskilt fall får bedöma om det finns *förhöjd risk* för farliga föremål, eller om personen eller fordonet anses utgöra en *riskprofil*. Bedömningen i sig ska baseras på polisen tidigare erfarenheter eller andra underrättelser, vilka kan vara personens kläder.[56]

Slutligen ska nämnas att dessa utökade befogenheter att ingripa inom en visitationszon även gäller gentemot barn under 15 år. Detta motiveras av att Polismyndigheten, enligt egna uppgifter, uppmärksammat att grupperna använder sig av barn bland annat för att transportera vapen.[57]

2.3.4 Giltighetstid och geografisk omfattning

Visitationszoner ska gälla i två veckor inledningsvis varefter den kan förkortas eller förlängas efter behov i varje enskilt fall. Denna tidsgräns om två veckor är tagen ur den danska praxis som utvecklats utifrån deras annars tidsgränsfria lagstiftning.[58] För att förlänga tiden måste de omständigheterna som ursprungligen motiverat behovet fortfarande kvarstå och beslutas på samma sätt som tidigare, med tillägg för att bedömningen i viss mån bör bli strängare ju längre tid det har gått. Anledningen härtill beror på att Polismyndigheten måste visa varför situationen, trots deras ingrepp, inte har förbättrats och i sådana fall varför visitationszonen fortfarande är det lämpligaste valet. Eftersom det inte finns någon begräsning av hur många förlängningar det får göras för samma geografiska område, och då det inte finns någon praxis utvecklad ännu, går det för tillfället att föreställa sig långa perioder där geografiska områden är aktiva visitationszoner. [59]

[54] 22 a § polislagen.
[55] Proposition 2023/24:84, 47.
[56] Proposition 2023/24:84, 49.
[57] Proposition 2023/24:84, 53.
[58] Ds 2023:31, 98.
[59] Proposition 2023/24:84, 29 och Ds 2023:31, 98.

Vad gäller den geografiska omfattningen av visitationszonen saknas även begränsningar för dess storlek, vilket innebär att det överlåts till polismyndighetens diskretion. Risken för skjutning och sprängning måste däremot vara anknutet till ett specifikt geografiskt område varför det i vanliga fall inte går att tänka sig att zonen skulle kunna omfatta en hel stad.[60] Detta innebär således att viss geografisk avgränsning sker i samband med utredningen kring den *påtagliga risk*en till områden där personer i grupperna bor eller regelbundet vistas.[61]

2.3.5 Förfarande

Beslut om visitationszoner fattas av Polismyndigheten. I förarbetena har det resonerats kring andra möjliga procedurer men det menas att Polismyndigheten, till skillnad från åklagare och domstol, är den instans där den egentliga förebyggande och förhindrande verksamheten sker varför det anses vara mer lämpligt att myndigheten får ta ett internt beslut för att underlätta för sin verksamhet.[62] Detta möjliggör en mer skyndsam process vilket är av betydelse i känsliga situationer, som perioden efter ett våldsdåd ägt rum, där polisen anser sig behöva trappa ned intensiteten och risken för hämndaktioner med sin närvaro. Till detta anförs också att polismyndigheten redan har liknande kompetens att ta beslut vad gäller husrannsakan och kroppsvisitation i andra fall eller avspärrningar på grund av allvarliga störningar.[63] Polismyndigheten betraktas därför som den "naturliga beslutsförfattaren".[64] Detta innebär däremot inte att beslutet om att inrätta en visitationszon måste fattas av den högst uppsatta i Polismyndigheten utan det kan polisområdeschefen besluta på egen hand.

Beslutet måste kungöras omgående på polisens webbplats med vissa innehållskrav och offentliggöras på andra möjliga sätt. Dessa andra sätt nämns vara lokalmedia, anslagstavlor, trossamfund, och i skolor. Det anses även vara tänkbart att polisen sätter upp skyltar för visitationszonens gränser så den kan urskiljas på sikt.[65] Offentliggörande av informationen är även av vikt för möjligheten att överklaga till allmän förvaltningsdomstol för den beslutet gått emot. Överklaganderätten har i detta fall efterliknats det som annars gäller för överklagande av förvaltningsmyndigheters beslut. [66]

---

[60] Proposition 2023/24:84, 28.
[61] Proposition 2023/24:84, 28, och, Ds 2023:31, 97.
[62] Proposition 2023/24:84, 31.
[63] 23 § och 24 § polislagen.
[64] Proposition 2023/24:84, 31.
[65] Proposition 2023/24:84, 36–37.
[66] 42 § förvaltningslagen (2017:900)

2.4 Polisens användning av visitationszoner

Polisen har sedan lagändringen använt visitationszoner i tre städer: Norrköping, Södertälje, och Eskilstuna.

Den första visitationszonen infördes den 5 juni 2024 i Vrinnevi och Hageby, Norrköping[67] efter ett dubbelmord i en lägenhet tidigare samma vecka.[68] I syfte att "öka tryggheten i ett område och försvåra för de kriminella att förbereda och genomföra våldsbrott"[69] utfördes därför 368 kroppsvisitationer och 41 bilvisitationer men inga skjutvapen eller sprängmedel hittades och inga personer blev gripna.[70] Det enda som beslagtogs var en hemlös persons kniv och två gram hasch.[71]

Bild från Polismyndigheten

[67] För transparens är jag själv född på Vrinnevi sjukhus och uppvuxen i Hageby Norrköping mellan åren 2001 och 2010 vilket är en tid innan Hageby först kom med på polisens lista över utsatta områden i Sverige åren 2015–2019. Idag är området åter på listan sedan 2023.
[68] Polisens beslutsprotokoll diarienummer A345.763/2024. Beslutsprotokollet går att hitta på polisens webbplats.
[69] Polisen.se 'Säkerhetszon införs i Norrköping i morgon' (4 juni 2024) hämtad 2024-10-04
[70] Polisen.se 'Hageby inte längre en säkerhetszon – polisens arbete fortsätter' (19 juni 2024) hämtad 2024-10-14
[71] Isobel Hadley-Kamptz, '378 kroppsvisitationer i onödan – regeringen är nöjd' Dagens Nyheter (30 september 2024) hämtad 2024-10-04.

Den andra visitationszonen infördes omkring en månad senare den 5 juli 2024 i Västra Blombacka och Geneta i Södertälje efter att en man omkommit i samband med en skjutning. 181 personer visiterades varav sju kunde gripas med vapen, narkotika, och/eller pengar.[72] Inget av konsekvens för utredningen kunde däremot hittas av polisens visiteringar men polisen såg det ändå som en framgång eftersom andra våldsbrott inte utfördes.[73] Polisen valde därför att inte förlänga visitationszonen men veckan därpå utfördes fyra våldsdåd igen.[74]

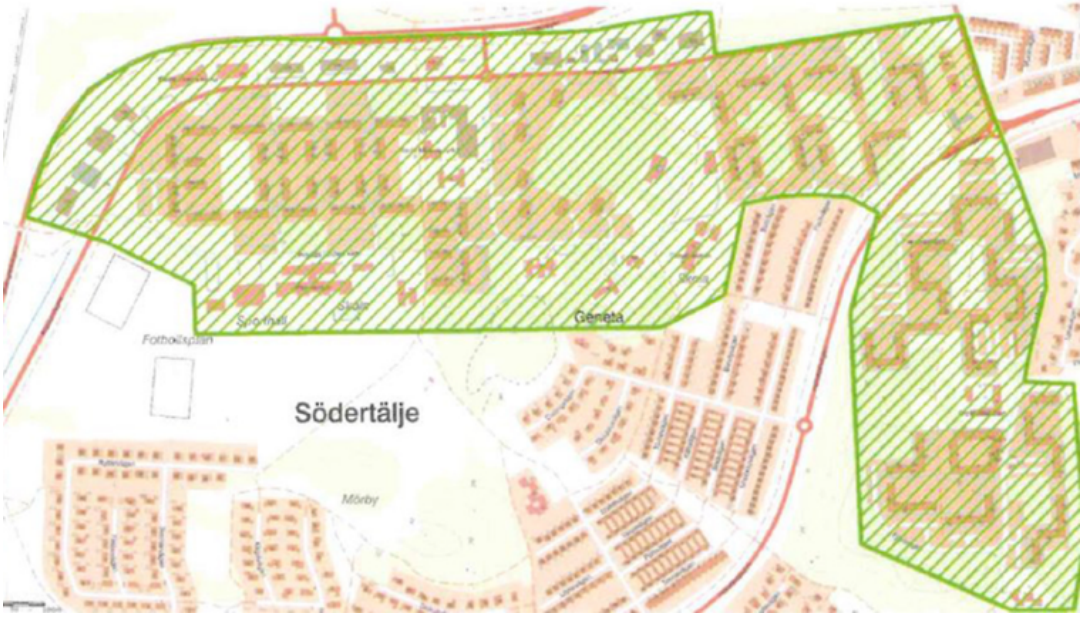

Bild från polismyndigheten

Den 4 september 2024 infördes två visitationszoner i Årby och Skiftinge samt Nyfors, Myrtorp, Fröslunda, Råbergstorp, och Lagersberg i Eskilstuna efter att en man omkommit i en dödsskjutning den 30 augusti och en annan skadats i en skjutning den 31 augusti. Båda fallen ansågs vara kopplade till organiserad brottslig verksamhet.[75] Detta var den tredje, och senaste, gången visitationszoner använts av den svenska polisen. Polisen i Eskilstuna kroppsvisiterade och/eller genomsökte 178 personer/transportmedel, anträffade två efterlysta personer, fann 14 fall av narkotikainnehav och två fall av narkotikabruk, 14 trafikbrott varefter två husrannsakan utfördes till följd av dessa, 30 000 kr utmättes åt Kronofogdemyndigheten, 19 orosanmälningar

[72] Tora Ferm, Andreas Sjölin, 'Så många visiterades efter säkerhetszonernas intåg' TV4 Nyheterna (19 juli 2024) hämtad 2024-10-04.
[73] Sveriges Radio, 'Säkerhetschefen: Visitationszon i Södertälje gav effekt' (19 juli 2024) hämtad 2024-10-04.
[74] Sveriges Radio, 'En vecka sedan visitationszonen hävdes: "Farligast är uppgivenheten"' (26 juli 2024) hämtad 2024-10-04.
[75] Polisens beslutsprotokoll diarienummer A518.198/2024 och A517.780/2024. Beslutsprotokollen går att hitta på polisens webbplats.

anmäldes till socialtjänsten, och tre vapenrelaterade objekt hittades: en pistolattrapp, en grön laser, och en batong.[76]

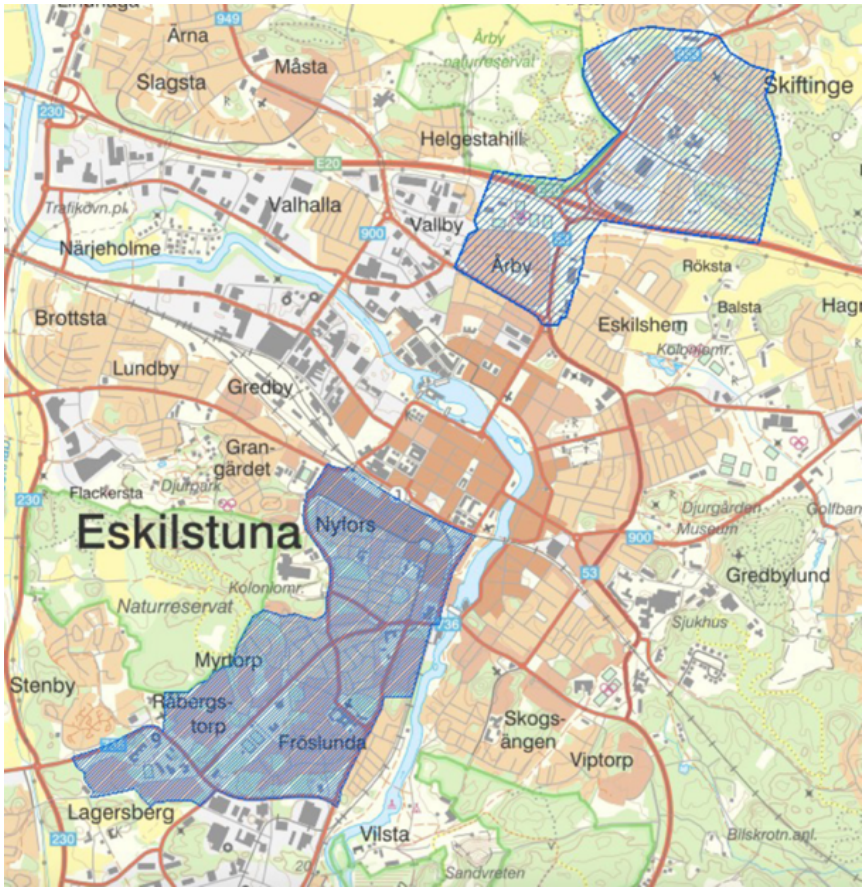

Bild från polismyndigheten

2.5 Föregångarna

Den svenska "säkerhetszonen" har till stora delar efterliknats den danska visitationszonen, men trots detta har ingen systematisk utvärdering eller effektivitetsundersökning av visitationszonerna i Danmark genomförts. Departementsserien och propositioner bekräftar denna brist i förbifarten innan de övergår till att redogöra för de rättspolitiska motiven, vilka anses motivera lagstiftningen.[77] Danmark är emellertid inte det enda land vi ser använda, eller tidigare har använt, liknande tvångsmedel. Ett närliggande exempel är det brittiska och amerikanska *stop and search*-redskapet, vilket tillämpades flitigt, bland annat i New York av den lokala polismyndigheten, New York City Police Department (NYPD). Följande avsnitt kommer presentera kriminologiskt forskningsmaterial på området.

---

[76] Polisen.se 'Säkerhetszoner i Eskilstuna har upphört - så har arbetet gått' (18 september 2024) hämtad 2024-10-14

[77] Ds 2023:31, 59, och, Proposition 2023/24:84, 17.

2.5.1 Den danska förebilden

Danmark har framställts som en kriminalpolitisk och straffrättslig förebild för visitationszonernas införande i Sverige. År 2004 infördes den danska lagstiftningen om visitationszoner, med syfte att kontrollera det ökade knivvåldet i landet. Det är än idag den enda befogenhet dansk polis har att företa kroppsvisitationer eller andra genomsökningar i brottsförebyggande syfte, till skillnad från den svenska polisens befogenheter.[78] Andra väsentliga skillnader mellan de två lagstiftningarna är att den svenska lagstiftningen inkluderar en i lagtext uttryckt tidsgräns på två veckor, att de danska visitationerna sker på stickprovsbasis, samt att inrättandet av visitationszoner i Danmark inte går att överklaga.[79] Därtill finns det även skillnader i zonens geografiska omfattning. Eftersom den danska lagstiftningen tillkom för att motverka knivvåld får zonerna endast inrättas i de områden där det redan är förbjudet att bära kniv,[80] även om deras geografiska omfattning i praktikern har inkluderat hela städer, som Köpenhamn och Odense, vilket inte överensstämmer med kriminologisk forskning om *hot spots*.[81]

Vid tidpunkten för uppsatsens skrivande har 246 visitationszoner inrättats i Danmark sedan 2004, varav fem hittills under 2024. Sammanlagt beräknas Danmark ha haft aktiva visitationszoner under 4 703 dagar över en 20-årsperiod.[82] Trots denna omfattande tillämpning har, som tidigare nämnts, ingen grundlig forskning eller utvärdering av dess effektivitet gjorts; ett problem som är större än vad vid första anblick kan antas då det ändå påstås "fungera" i Danmark.

År 2022 sammanställdes, och publicerades, dock en svensk statistisk analys av de danska visitationszonerna mellan åren 2007 och 2022. Resultatet visade att visitationszonerna *inte* hade haft någon mätbar reducerande effekt på våldsbrott, samt att den effekt som kunde påvisas var statistiskt insignifikant.[83] Dessa slutsatser var i linje med tidigare forskning om *stop and search* i Storbritannien och USA.

---

[78] 6 § Politiloven LBK nr 1270 af 29/11/2019 Bekendtgørelse af lov politiets virksomhed, och, Proposition 2023/24:84, 11.
[79] Proposition 2023/24:84, 11.
[80] Förbud enligt 1 § LOV nr 376 af 27/04/2016 om knive og blankvåben m.v
[81] Hedda Carlsson, *"It works in Denmark"- a quantitative study on Danish stop and search zones* (Masteruppsats MSc Economics, Lunds universitet, 2022) 34.
[82] Visitationszone.dk hämtad 2024-10-17.
[83] Carlsson (n 81) 34.

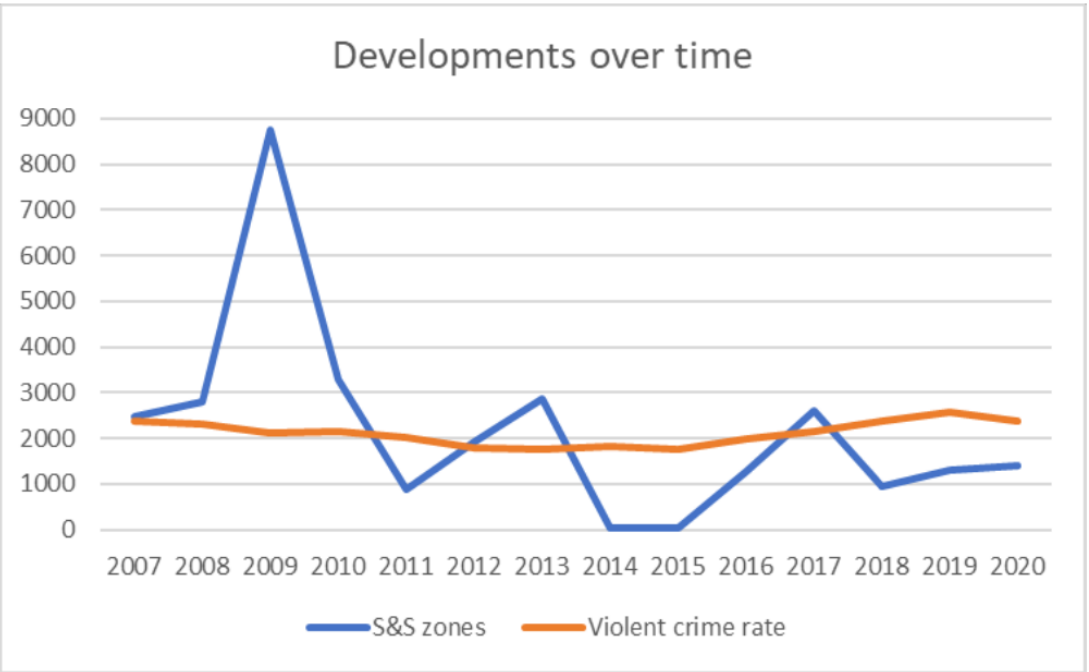

Diagram över antalet timmar visitationszoner i Danmark i relation till våldsbrott[84]

2.5.2 Stop and Search

Stop and search-redskapet[85] i Storbritannien och USA är inte alltid bundet till en viss geografisk zon men innebär alltid en sänkning av misstankerekvisitet varigenom polisen får visitera personer baserat på riskprofil likt den svenska formen.

De amerikanska och brittiska systemen skiljer sig dock sett till omfattningen av instrumentets användande. Enbart under år 2011 utförde NYPD 685 000 kroppsvisitationer i New York. Liknande oproportionerlig tillämpning kunde ses i Philadephia, Miami, och andra polisjurisdiktioner varför *stop and search* i viss utsträckning blivit synonym med rasprofilering och allmänhetens misstro till polisen.[86]

Särskilt rasprofilering har visat sig bli en påtaglig konsekvens i de fall *stop and search* införts i amerikanska städer. En studie från Philadelphia visade att det var tre gånger så troligt att den svarta befolkningen stoppades av polisen, både som fotgängare och bilförare, än den vita befolkningen.[87]

---

[84] Diagram 3 från, Carlsson (n 81) 18.
[85] Även känt som Stop, Question and Frisk (SQF) eller Stop and Frisk.
[86] Michael D. White, Henry F. Fradella, *Stop and frisk: The use and abuse of a controversial policing tactic* (New York: New York University Press; 2016) 3 och 7.
[87] Nathaniel C. Sutton, *Lockstepping through stop-and-frisk* (Virginia Law Review, Vol. 107, No. 3 (May 2021), pp. 639-681) 672.

Kvasiexperiment utförda i New York-området har visat att olika former av *stop and search* genererade varierande resultat. Polisiära visitationer baserade på rekvisitet "reasonable suspicion" hade ingen konsekvent positiv påverkan på brottsstatistiken men visitationer med "probable cause" hade en viss effekt på statistiken. [88] Denna effekt bedömdes dock ha en liten praktisk betydelse, dels eftersom majoriteten av polisiära visitationer inte utfördes med probable cause, dels då den observerade reducerande effekten fortfarande var liten.[89]

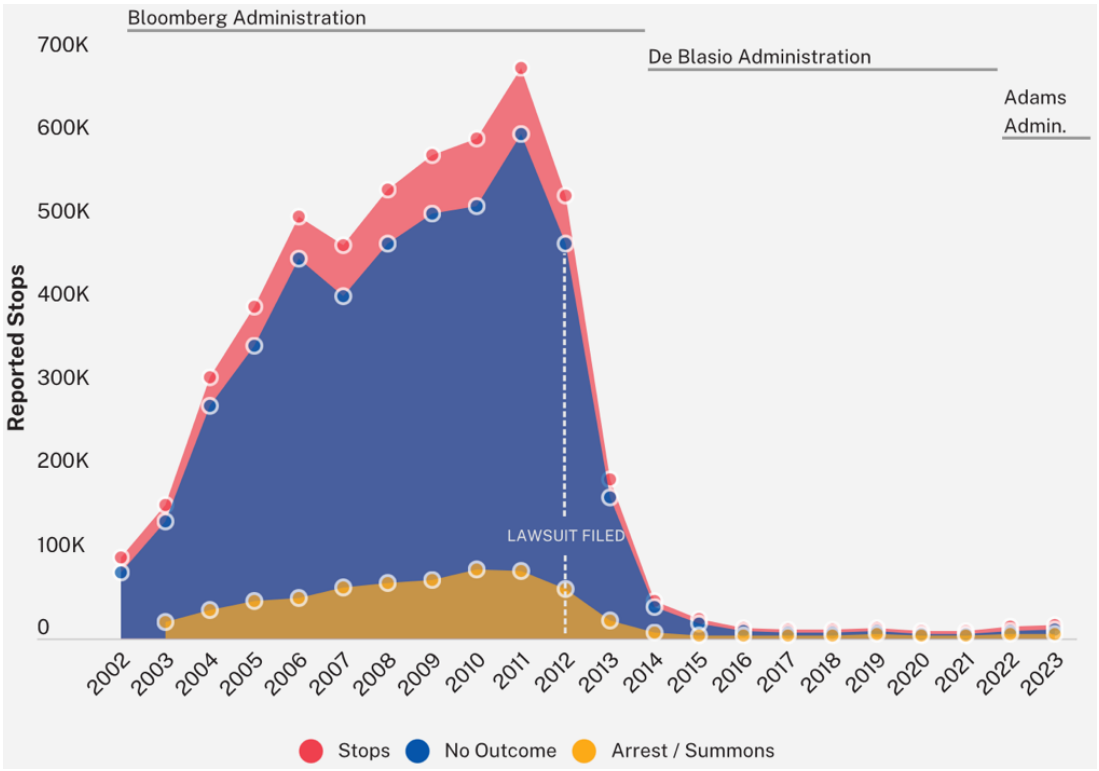

Diagram över antalet *stop and search* i New York över åren och dess resulterande i arrestering eller rättslig process i domstol.[90]

I Storbritannien används *stop and search* i England och Wales trots sin högt kontroversiella status, även här till följd av en asymmetrisk relation mellan synlig etnicitet och polisen visiteringar. Statistiska data visar att det är sex gånger mer sannolikt att svarta personer i England och Wales visiteras av polisen jämfört med vad som kan förväntas baserat på det totala

[88] John MacDonald, Jeffrey Fagan, Amanda Geller, *The Effects of Local Police Surges on Crime and Arrests in New York City* (PloS One, vol. 11, no. 6, 2016, pp. e0157223–e0157223) 10-11.
[89] Ben Bradford, Matteo Tiratelli, *Does stop and search reduce crime?* (Centre for Crime and Justice Studies, ISBN: 978-1-906003-72-2, 2019) 5.
[90] The New York Civil Liberties Union (NYCLU) 'Stop-and-Frisk Data' hämtad 2024-11-12.

antal svarta i den allmänna befolkningen.[91] Likt situationen i Danmark och USA har det gjorts få undersökningar i redskapets polisiära effektivitet. Den forskning som har gjorts på området är däremot överens om att effekten är liten som bäst.[92] Den brittiska rättsformen reglerar kroppsvisitationer och genomsökningar av fordon på flera misstänksamhetsgrader, varav det i vissa fall tillåts *stop and search* utan misstanke om brott.[93] Användningen av visitationer har minskat något sedan dess toppnivåer åren 2017/2018, men ännu är det en del som visiteras. Polisen har länge uttryckligen meddelat att redskapet ska sluta användas för lågprioriterade droginnehavsbrott men statistik från 2016 till 2018 visar att 60% av visitationer var på basis av misstänkt droginnehav och bara 20% för misstänkt vapeninnehav.[94]

På senare år har ett antal kvasiexperimentella program genomförts i London, vilka med empiriska data, visat att en ökning av *stop and search* inte har någon urskiljbar eller önskad minskande effekt på brottsstatistiken.[95] Specifikt vad gäller våldsbrott och vapenrelaterad brottslighet har åtgärden visat sig ha en ännu mindre reell effekt.[96]

Avslutningsvis finns det både för USA och Storbritannien inga empiriska data som visar en reell effekt på brottsstatistiken genom användningen av *stop and search* i dess olika former.

[91] Ben Bowling, Coretta Phillips, *Disproportionate and Discriminatory: Reviewing the Evidence on Police Stop and Search* (The Modern Law Review, volym 70 nummer 6: 936-961, 2007) 958.
[92] Bradford m.fl. (n 89) 1.
[93] Rhydian McCandless, Andy Feist, James Allan, Nich Morgan, *Do initiatives involving substantial increases in stop and search reduce crime? Assessing the impact of Operation BLUNT 2* (The Home Office, 2016) 6.
[94] Bradford m.fl. (n 89) 3.
[95] McCandless m.fl. (n 93) 31-40.
[96] Bradford m.fl. (n 89) 6.

3. Pasjukanis och rättsformen

Följande avsnitt utgör en presentation av Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis (1891–1937) och hans bidrag till marxismen genom hans teori om rättsformen. Inledningsvis presenteras en kort framställning av marxism och den marxistiska rättsvetenskapens centrala teman för att sedan placera Pasjukanis inom denna teoretiska tradition. Därefter följer en djupdykning i de delar av Pasjukanis teori som är aktuella för uppsatsens syfte.

3.1 Marxistisk rättsvetenskaplig kontext

Karl Marx (1818–1883), och senare Friedrich Engels (1820–1895), var inte fullt så intresserade av rättsvetenskapen som rättsvetenskapen är av deras teoretiserande. Deras interaktioner med rättsliga problem är sällan rättsvetenskapligt inriktade eller enhetliga på så vis att det därifrån går att härleda en ren marxistisk rättslära, men genom rekonstruktioner av det historiematerialiska programmet har efterföljande liktänkande rättsteoretiker så småningom utvecklat en marxistisk rättsteori härledd ur kapitalismen och dess varumarknad.[97] En av de teoretiker som har haft stor påverkan på utvecklingen av den marxistiska rättsteorin, särskilt i förhållande till *rättsformen*, är Pasjukanis. Innan jag presenterar denna teoretikers bidrag är det nödvändigt att i det första väldigt kort förklara Marx och Engels varumarknadsteori.

3.1.1 Den marxistiska utgångspunkten

Marx studerade juridik under en kort tid till följd av sin faders önskan att fortsätta i hans spår. Dessa studier blev dock kortvariga då Marx övergav juristprogrammet till förmån för praktisk politik och lite senare studier inom nationalekonomi. Marx tog däremot med sig ett antal Hegelianska insikter (Friedrich Hegel 1770–1831) som han lärt sig under sin kortvariga juristutbildning. En särskild Hegeliansk idé som Marx anammade var att rättsförhållanden inte har ett internt förklaringsvärde eller går att härleda ur allmänt mänskligt tänkande som en oundviklighet. I stället kan kärnan finnas i det borgerliga samhällets materiella förhållanden, vilka endast går att förstå genom den politiska ekonomin. Detta har därefter utvecklats till en av grundsatserna inom den marxistiska rättsvetenskapen.

[97] Göran Elwin, Dag Victor, *Rätt och Marxism: introduktioner och material* (Stockholm: Bokförlaget PAN/Nordsteds, 1978) 9.

Marx träffade senare journalisten Engels som var hans motsatta på flera sätt men deras tankar och åsikter fann gemenskap i varandra. Engels hade dessförinnan skrivit en stor del om den tyska arbetarklassen, vilket Pasjukanis också var intresserad av. [98]

Marx och Engels utarbetade under en lång tid de grundaxiom som kom att forma marxismen. Dessa tog till stor del grund i arbetet. Genom att arbeta och förvandla naturtillgångar tillgodogör människan sig de basala fysiologiska nödvändigheterna för överlevnad och samhällsutveckling: mat, dryck, boende, klädnad med mera. Produktionssätten i sig har genom historien sett olika ut men arbete och produktion är fortsatt en absolut nödvändighet för mänskligt liv på jorden.[99] Produktionssätten och dess motsvarande produktionsförhållanden innehåller flera variabler som kan användas för att skilja historien åt, bland annat användningen av produktionsmedel och produktionskraft. I sin analys av det kapitalistiska samhället visar Marx och Engels på att det moderna produktionssättet kännetecknas av att kapitalägare råder över produktionsmedlen i stället för hur det varit i historiska samhällen där bonden direkt förfogar över sitt råmaterial. Arbetarna har i denna nya ordning inte heller något förfogande över arbetsformen eller arbetsresultatet utan säljer sin arbetskraft som vara till kapitalägaren i utbyte mot arvode, vilket innebär att produktionsprocessen är en process mellan kapitalägarens tillhörande ting.[100] Det produceras genom denna uppdelade process varor för marknaden i stället för produkter för eget bruk. Varorna representerar därför inte arbetets värde i egentlig mening. Arbetarens avlöning är ett värde baserat på vad kapitalägaren är beredd att betala för abstrakt arbete reducerat till kvantitativ värdering i pengar.[101] Varans värde bestäms i stället av bytesvärdet på varumarknaden. För att förstå denna relation i förhållande till begreppen bytesvärde och bruksvärde (vilka utvecklas i del *3.3 Värdeformen och rättsformens universalitet*) går det säga att arbetet har ett bruksvärde för kapitalet och att kapitalet i sin tur är ett bytesvärde för arbetet.[102] För att åstadkomma vinning behöver ett mervärde skapas i detta byte genom att hålla arbetskraften "billig" och bytet "dyrare", vilka möter ytterligare konkurrens på marknaden från

[98] ibid 16.
[99] ibid 17.
[100] Karl Marx, *Kapitalet: Kritik av den politiska ekonomin*, översatt av Rickard Sandler (Stockholm: Tiden; 1930) 144 och 160.
[101] ibid,144 och 172.
[102] Karl Marx, *Grundrisse: Ett urval*, översatt av Sven-Eric Liedman och Erik af Edholm (Hägersten: Tankekraft förlag, 2010) 96.

andra varor.[103] Produktion är således levande och i konstant förändring varför kapitalismen inte kan anses vara kulmen av mänsklig utveckling.[104]

3.1.2 Pasjukanis inordning i marxismen

Den marxistiska rättsvetenskapen sätter inga markanta gränser till andra vetenskaper utan bygger på ett helhetsperspektiv som vilar på den allmänna marxistiska samhällsteorin. Samhällsteorin beskriver vårt samhälle som strukturerat i klasser, beroende av materiella produktionsförhållanden, och i övrigt definierat av antiteser, vilket är den kärna som beskrivits i ovanstående avsnitt. Den ekonomiska basen är den reella basen varpå rätten, och politiken, står som en överbyggnad. Rätten kan därför inte skiljas från den övergripande samhälleliga utveckling för att argumentera för någon organisk eller naturgiven juridik som är oundviklig i homo sapiens utveckling. Rätten är en konsekvens av historiens olika produktionssätt och samhällsklassernas motstridigheter som först nödvändiggjordes i handeln som behövde lagfästa kontrakt stödda av staten och lade grunden för den moderna rättsstaten.[105]

Mot bakgrund härav kan rätten uppenbara sig genom två fundamentala frågeställningar:

> "[P]å vilket sätt uppenbarar rätten såsom ideologi, förvanskat, de samhälleliga produktionsförhållandena och på vilket sätt kan rätten användas som politiskt, faktiskt handlingsinstrument för att förändra, stabilisera eller fastlåsa de politiska och samhälleliga förhållandena?"[106]

Ur denna grund och dessa frågeställningar finner vi Pasjukanis banbrytande bidrag till den marxistiska rättsvetenskapen. Pasjukanis menade att den marxistiska rättsvetenskapen fortsatt

---

[103] Det är strävan efter vinning och billig arbetskraft som bland annat realiserar vad Marx kallar för den "ursprungliga ackumulationen". Genom kolonialism och imperialism kunde den europeiska kapitalismen ackumulera ett ursprungligt kapital som än idag propellrar occidenten, och de platser där européerna bosatte sig, framåt i tiden. Utsugningen av råvaror och arbetskraft från kolonierna skapade kapital som kunder återinvesteras i kolonialmakternas moderländer. På varje plats där kapitalismen gick i land blev samhället, på grund av denna utsugning, tvungen att överge de före detta rådande produktionssätten och produktionsförhållandena till förmån för kapitalismens våldsamt dominerande ordning. Våldsamheterna kom i uttryck på flera sätt men ett exempel Marx själv nämner är den förfalskade hungersnöd som engelsmännen skapade i den indiska kolonin 1779–1780 genom att köpa upp allt ris och vägrar sälja tillbaka det för rimliga priser. Efter övergivandet av den förra ordningen kunde kapitalismen, efter total utsugning, skapa en ny marknad för överskottsvaror, varför även kolonierna till sist blev fullständigt kapitaliserade på. Detta beskrivs nu inte bara för att illustrera hur kolonialism och imperialism omfattas av marxismen men även för att ge en förklaring till hur kapitalismen fick det obestridbara fästet över hela världen på så kort tid och kan framstå som oundviklig. (Marx (n 100) 708–711)

[104] Elwing m.f.l. (n 97) 19, och, Marx (n 100) 174.

[105] Elwing m.fl. (n 97) 35-37.

[106] Eriksson (n 8) 41.

ska förhålla sig gränslös till andra vetenskaper och till den reella samhällsbasen men att den också måste vidgå rättsvetenskapens säregenhet.[107] Uppkomsten av den rättsliga formen är synonym med utvecklingen av det kapitalistiska samhället, dessförinnan går det inget annat att se än blott ett *embryo* av den form vi i idag kännetecknar som den rättsliga formen. [108] De icke-kapitalistiska[109] samhällena hade inte den strukturella uppdelningen av den rättsliga formen vi kan observera idag.[110] Detta innebär inte att Pajsukanis nödvändigtvis förnekar att all annan icke-kapitalistisk organisering inte har/hade nyanser av modern juridik men att kapitalismen kristalliserade den rättsliga formen och skapade det vi idag kännetecknar som juridik.[111]

Teorin ämnar därför förklara hur den moderna rättsformen föddes ur rättsliga subjekts utbyten av varor på den kapitalistiska marknaden och utvecklades bakom ryggen på befolkningen.[112] Med andra ord är den rättsvetenskapliga säregenheten, dess *differentia specifica*, den intressekonflikt som uppstår mellan individualiserade rättssubjekt och det som skiljer den rättsliga formen från icke-kapitaliska former av samhällelig organisering, militär organisering med mera.

> "The legal system differs from every other form of social system precisely in that it deals with private, isolated subjects. The legal norm acquires its

---

[107] Eriksson (n 7) 1.
[108] Pasjukanis (n 1) 58.
[109] Jag kommer för uppsatsen syfte inte att använda mig av begreppet *förkapitalism*. Förkapitalism antyder en evolutionär syn på historien vari kapitalismen är ett naturligt, oundvikligt stadium som alla samhällen förr eller senare är ämnade att uppnå. Därtill främjar den en eurocentrisk bild av historien eftersom begreppet inkluderar en anda av att kapitalismen har sitt ursprung i Europa sen har resterande kommit i kapp. Kapitalismen är på detta vis den vision av framtiden som occidenten och Europa visar och sedan dikterar fram. Marx beskrev detta väldigt passande som: "Det industriellt mer utvecklade landet visar det mindre utvecklade blott bilden av dess egen framtid". Marx (n 100) 6. I linje med detta applicerar vi omedvetet även en "inte ännu" syn på alla rum som inte är den kapitaliserade occidenten genom att förneka deras samtidighet (*denial of coevalness*). Dessa områden är *inte ännu* värdiga för kapitalism, inte ännu civiliserade nog för att uppnå det som är naturlig samhällelig utveckling, kulmen av mänskligt liv. Johannes Fabian, *Time and the other: how anthropology makes its object* (New York: Columbia University Press; 2002) 31. Även med begreppet icke-kapitalism gör vi occidenten till världens centra. Resterande rum är inget mer än "icke-occidenten" eller "icke-Europa", men i förhållande till *förkapitalism* kan vi observera några fördelar. Icke-kapitalism marginaliserar inte i lika hög grad förståelsen för andra samhälls- och ekonomiska ordningar, samtidigt som den ändå nyttjar kapitalism som en vågskål vilket är viktigt för uppsatsens syfte. Detta innebär även att icke-kapitalism reducerar den oundviklighet som förkapitalismen signalerar. Detta är av speciell vikt för vår argumentation eftersom en formkritisk analys av den juridiska formen hade varit mer än överflödig om vi använde oss av ord som ser kapitalismen som apex av mänsklig utveckling.
[110] Pasjukanis illustrerar detta genom att exemplifiera med de många antiteser vi brukar för att förstå juridiken: "objektiv rätt och subjektiv rätt; offentlig rätt och privaträtt, och så vidare". En lång utvecklingsprocess av det borgerliga samhället behövdes för att dessa antiteser skulle anta fast form. Engelsk formulering: "objective law - subjective law; public law - private law. and so on." Pasjukanis (n 1) 58.
[111] Matthew Dimick, 'Pashukanis' commodity-form theory of law', i Paul O'Connell och Umut Özsus (eds), *Research handbook on law and Marxism* (Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021) 117.
[112] Pasjukanis (n 1) i Dragan Milovanovic förord, xi.

> *differentia specifica*, marking it out from the general mass of ethical, aesthetic, utilitarian, and other such regulations, precisely because it presupposes a person endowed with rights on the basis of which he actively makes claims."[113]

Det är i lösningen av dessa intressemotsättningar som rätten utövar sin realitet. Produktionsförhållanden gör rätten till en realitet och tvingar människan att delta i dess objektivitet. Rätten existerar i mer än bara föreställningen, det finns runtom oss och penetrerar samhällets alla skikt.[114] Att utifrån denna bakgrund anta att rättens innehåll och substans påverkas av den ekonomiska basen är en självklarhet för Pasjukanis, men hur kan rättens *former* förstås som en projektion av den historiska utvecklingen?

3.2 Historisk och intellektuell kontext

För att faktiskt förstå våra teoretiker och argumentera för vår sak är det av grundläggande vikt att vi historiserar dem för att få insikt i teorins brister och styrkor. I Pasjukanis fall hjälper det oss också med att förstå de ändringar som uppstod i materialet mot slutet av hans liv. Genom att placera Pasjukanis i hans europeiska intellektuella kontext vill jag argumentera ytterligare för min rekonstruktion och nytolkning av Pasjukanis applicerat på visitationszoner.

Trots Pasjukanis senare politiska ställning i Sovjetunionen som biträdande folkkommissarie för justitiedepartementet är det förhållandevis lite vi vet om mannen själv. Pasjukanis gjorde sin stora debut inom den akademiska världen 1924 med boken *A General Theory of Law and Marxism*[115] under en tid då diskussionerna kring rättslig form hade övertagits av rättslig substans eftersom det bättre följde partilinjen. Hans varuformteori växte sig snabbt stor med förbehåll för de aspekter som inte var till fördel för det socialistiska partiet: bortvittrandet av rätten och hans motstånd till alla former av så kallad "proletär rättsform".

---

[113] Pasjukanis (n 1) 100.
[114] ibid 68.
[115] Pasjukanis skrev *A General Theory of Law and Marxism* i Berlin 1920–1921 och blev klar med boken 1923. Under denna tid arbetade han samtidigt som på som biträdande chef för avdelningen för ekonomisk rätt på Folkets kommissariat för utrikesfrågor i Berlin och spelade en nyckelroll i flera känsliga diplomatiska situationer. Bill Bowring, *Yevgeniy Pashukanis, His Law and Marxism: A General Theory, and the 1922 Treaty of Rapallo between Soviet Russia and Germany* (Journal of the history of international law 19, 2017) 278-280 och 285.

I text ser vi en dominant karaktär och revolutionär som snabbt går sin teori till försvar mot andra juristers kritik som: Jevgenij Aleksandrovitj Korovin (1892-1964),[116] Pjotr Stuchka (1865-1932), Nikolaj Vasiljevitj Krylenko (1885-1938), och Andrej Januarjevitj Vysijinskij (1883-1954), men vi ser också en person med egna politiska ambitioner.[117] På universiteten utgick de juridiska fakulteterna från Pasjukanis teorier om den rättsliga formens uppkomst i deras utbildningar men detta kom mot ett slut i takt med att Josef Vissarionovitj Stalin (1878-1953) fick absolut makt i Sovjetunionen i slutet av 1920-talet. Stalin hade gett Pasjukanis flera möjligheter att rätta sig efter partilinjen vilket Pasjukanis i viss mån även gjorde,[118] men till slut var det hans oförmåga att försvara en proletär rättsform och därmed rättsformens överlevnad som blev hans dödsdom; Pasjukanis fortsatte framhålla att det sovjetiska rättsliga innehållet inte innebar att rättsformen hade skilt sig från den borgerliga formen. När Stalin iscensatte den stora terrorn kungjordes Pasjukanis, redan året därpå, försvunnen och sedan död. Pasjukanis utlystes den 20 januari 1937 som folkets fiende genom den sovjetiska dagstidningen Pravda och anklagades senare av Vysijinskij[119] för partiförräderi under en lag i brottsbalken som kriminaliserade avsikten att störta, eller sabotera för, den sovjetiska regimen.[120] Viysijinksij menade nämligen att det hade hittats en koppling mellan Pasjukanis och Nikolaj Ivanovitj Bucharin (1888-1938) som förespråkade en mer leninistisk linje varför Pasjukanis var ett hinder för Stalin.[121]

---

[116] Speciellt Korovin hade blivit känd som Pasjukanis rival. ibid 283. Korovin publicerade sin avhandling 1924, samma år som Pasjukanis *A General Theory of Law and Marxism* kom ut. I sin avhandling menade Korovin att Sovjetunionen genom diplomatiskt arbete hade skapat ny juridik som skulle ses som övergångsperiodens juridik från kapitalism till kommunism. Detta stod i kontrast med Pasjukanis bok som menade att det inte går att åstadkomma en övergångsperiodens juridik eller proletariatets rättsliga form eftersom den härstammar ur kapitalismen. Från detta utvecklades en rivalitet eller som det också har beskrivits ett "fiendskap". Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis, *'Pashukanis: Selected Writings on Marxism and Law'*, Piers Beirne, Robert Sharlet (eds), i John N. Hazards förord, (London: Academic Press Inc. Ltd., 1980) xii.

[117] Inte heller ska vi glömma Hans Kelsen och andra nykantianistiska formalister. Kelsen kritiserar hänsynslöst i A General Theory of Law and Marxism men ger sedan svar på tal i bland annat *Communist Theory of Law* (1955) där han kapitel för kapitel går igenom och kritiserar sovjetiska jurister men ägnar två hela kapitel bara till kritik av Pasjukanis.

[118] Pasjukanis var dock också, som vilken annan teoretiker som helst, en politisk karaktär och en individ som hade vuxit, inte minst akademiskt sedan sin debut 1924, varför det inte fullkomligt går att hänvisa alla förändringar i ställningstaganden kring juridiska frågor till hot från Stalin och partiet. (Bowring (n 115) 291.)

[119] Vysijniskij, som själv hade varit Mensjevik fram till 1921 innan Bolsjevikerna kunde utropas som vinnare, kom, trots sina tidigare förbindelser, att bli dödsdomen för många inom den akademiska världen genom Stalins utrensningar. Vysjiniskij beskrivs som en "rat in human form", hatad av kamrater i partiet och polisen, men lyckades trots detta döda sin väg till toppen. Robert Conquest, *The great terror: a reassessment* (reviderad och uppdaterad upplaga, London: Pimlico, 1992) 15.

[120] John N. Hazard, "Pashukanis Is No Traitor", *American Journal of International Law* (51(2), 1957. doi: 10.2307/2195714) 385-386.

[121] Conquest (n 119) 11 och 180.

Omkring 20 år senare rehabiliterades Pasjukanis namn en aning men mycket hade förlorats under de år hans namn var bannlyst ur sovjetiska akademiska kretsar. Än pågår restaureringsarbetet av Pasjukanis verk försvårat av sovjetiska regimens, och speciellt Vysijinskij, försök att utplåna hans texter sedan hans avrättande.[122]

3.3 Värdeformen och rättsformens universalitet

Ett av de huvudsakliga problemen med den rättsliga formen som Pasjukanis bemötte i sin första bok var rättsliga konstruktioners och koncepts godtycklighet vid första anblick. För att svara på hur detta kan vara fallet jämför han den rättsliga formen med värdeformen och visar på deras universalitet. Detta blir en av de viktiga utgångspunkterna för Pasjukanis formkritiska analys och marxistisk teorilära.[123] I denna del kommer jag framställa Pasjukanis teori om rättsformen tillsammans med Marx teori om värdeformen, som introducerades ovan, då det är ur denna Pasjukanis tar inspiration.

För att förstå värdeformen är det betydande att vi först fastställer varuformen och vad som utgör en vara. Varje vara är bärare av två värderelationer: bruksvärdet och bytesvärdet. Bruksvärdet mäter det som tillfredsställer mänskligt behov, oavsett karaktären av behovet. Detta värde existerar endast i relation till, och avgränsas av, varukroppen varför dess förverkligande endast uppkommer i samband med brukandet eller nyttjandet av varan.[124] Bytesvärdet kan i stället förstås som avsaknaden av bruksvärdet. Det som återstår är en form av kvantitativt värde som genom olika utbytesförhållanden kan bytas ut till andra varor. Det är i denna bytesakt en produkt förvandlas till en vara och får ett bytesvärde.[125] Inte längre är det vi har framför oss produkter, som en stol att sitta på eller en tröja att ha på oss, utan en vara vars värde går att mäta oberoende av dess nytta.

Alla värderelationer går även att förstå genom den arbetskraft som förbrukas för att producera varan. Bruksvärde betingas av en ojämlik fördelning av både arbetskraft och nytta. Det som produceras för direkt användning av dess bruksvärde är således en produkt inte en vara. Ting som produceras för att ge bruksvärde åt annan genom ett utbytesförhållande är varor.[126] Produkten som tidigare betingades av ojämlikhet, i förhållande till arbetskraft och nytta, och ett

[122] Pasjukanis (n 1) i Dragan Milovanovic förord, xi.
[123] ibid 60.
[124] Marx (n 100) 20.
[125] Pasjukanis (n 1) i Dragan Milovanovic förord, xii.
[126] Marx (n 100) 25.

kvalitativt värde har nu genom utbytesförhållandet reducerats till enbart ett kvantitativt värde. Genom denna process mister vi även förmågan att kunna se varor som produkter av mänsklig arbetskraft. Stolen är inte längre en snickares arbete, tröjan inte längre en sömmerskas verk. Varan omvandlar detta till abstrakt mänskligt arbete där arbetsprocessen utslocknat. Allt detta abstrakta mänskliga arbete säger oss är "att [det] vid dess produktion förbrukats mänskligt arbete, att i dem anhopats mänskligt arbete". [127] Varor förkroppsligar således resultatet av den abstrakta mänskliga arbetskraften utan att människan bakom arbetet syns.

Detta leder oss till värdeformens universalitet. Varan har nu framträtt som en relation mellan bruksvärde, bytesvärde, och abstrakt arbetskraft, men i dagens samhälle kan vi även applicera värde på det som inte är produkten av mänskligt arbete. Ur värdeformens primära former kan observeras flertalet förgreningar av konstgjorda uttrycksformer som tillåter oss se värden på andra ting, som mark och militära hemligheter. [128] Kvantitativt mätbara varor kristalliseras när de kommer i uttryck i form av pengar, vilket har blivit den universella ekvivalenten för alla ting.[129] Härvid kan vi således notera en rörelse från konkretion, till abstraktionen, och slutligen till det universella.[130]

Värdeformen och utbytet av varor är också utgångspunkter för den rättsliga formen enligt Pajsukanis. Utbytet tvingar fram rättsformen, först genom privaträtten men sedan utvecklar formen vidare sig själv. På samma sätt som värdeformen har kommit att uttrycka annat än påtagliga varor har också rättsformen universaliserats varigenom går att förstå även de godtyckliga aspekterna av den rättsliga formen. Formen tar nya uttryck i substansen, men rötterna är densamma och rättsformen således enhetlig.[131] Rättsformens universella karaktär är en av dess immanenta funktioner och synlig igenom hela Pasjukanis, vilket kommer utvecklas i förhållande till de olika rättsliga koncepten under nedanstående rubriker.

---

[127] ibid 22.
[128] Detta är de exempel Pasjukanis själv använder för att illustrera universaliteten. Pasjukanis (n 1) 60.
[129] Marx (n 100) 106.
[130] Isaac D. Balbus, *Commodity Form and Legal Form: An Essay on the "Relative Autonomy" of the Law* (Law & society review. 11(3):571–88, 1977) 586.
[131] I det senkapitalistiska samhället har detta förvrängts ytterligare i ett försök av den kapitalistiska ordningen att hålla samman formen. Tidig kapitalism producerade för utbytet, detta kallades för bytesvärdesrationaliteten. Inget annat än den rena vinningen var förhärskande rationalitet i industrins värld. På senare tid har detta förändrats till mer av en bruksvärdesrationalitet. Produktionsordningen och staten ger i senkapitalismen tillräckligt för att hålla arbetarklassen behovstillfredsställd endast till den nivå där den inte sätter sig emot den härskande ordningen. Det går att förstå dessa rationaliteter som motstående sidor av en vågskål där bruksvärdesrationaliteten ökar när bytesvärdesrationaliteten minskar. (Eriksson (n 8) 43 och 46.)

Ovanstående beskrivning är även processen av varufetischism varigenom kapitalistisk logik mystifierar social verklighet till abstrakt universalitet.

3.4 Ideologi och rättslig fetischism

Från Marx varufetischism utvecklar Pajsukanis sin teori om den rättsliga fetischismen vilket är en konsekvent komponent i helhetesförståelsen av hans generella teori. I förevarande framställning har begreppet separerats från övriga rubriker för tydlighetens skull men är annars närvarande i all hans argumentation och utvecklas, likt universaliteten, ytterligare i förhållande till varje rätsliga koncept efter denna generella inledning.

Marx använder både orden mystifiering och fetischering i sina diskussioner för att visa på separata fenomen men användningen är inte alltid med samma mening.[132] I detta fall har Pajsukanis rekonstruerat den rättsliga fetischismen utifrån de första 100 sidorna av Kapitalet volym 1, vari Marx diskuterar varufetischismen i del 4.[133] Varufetischismen är i detta parti den process varigenom varuformens mystiska karaktär förvandlar sociala relationer från relationer mellan människor till relationer mellan ting.[134] Frågan för Pasjukanis blir därför inte om rättsformen är att se som inordnad ett ideologiskt system – detta ska anses självklart – den egentliga frågan är i stället om rätten kan ses som en social relation och om dess koncept går att använda för att blotta den mystifierade sociala verkligheten.[135]

Varufetischismen och den rättsliga fetischismen är ett av de koncept som mystifierar verkligheten genom sina processer och ger således uttryck för ideologisk-psykologiska fenomen. Detta innebär dock inte att Pasjukanis förnekar rättens verklighet som annat än i subjektens psyke, tvärtom menar han att rättskategorierna är historiskt objektiva former som vi i faktiskt mening påverkas av. Om man hävdar det motsatta är koncept som döden att jämföra med tullverket, vilket det *objektivt* inte är.[136] Rättsformen reproducerar således en kontradiktorisk social verkligheten som är både sann och falsk. Den är sann i den mån att tullverket har materiella konsekvenser för subjekt som ska importera in varor men den är också abstrakt eftersom den endast representerar en endimensionell bild av subjektens verklighet.[137]

---

[132] Dimitri Dimoulis, John Milios, *Commodity Fetishism vs. Capital Fetishism Marxist Interpretations vis-à-vis Marx's Analyses in Capital* (Historical materialism: research in critical Marxist theory;12(3):3–42, 2004) 3.
[133] Pasjukanis (n 1) i Dragan Milovanovic förord, xi.
[134] Marx (n 100) 54.
[135] Pasjukanis (n 1) 74.
[136] Pasjukanis (n 1) 75.
[137] Dimick (n 111) 130.

3.5 Varan och rättssubjektet

Varor mister således sitt bruksvärde och sin konkreta mänskliga arbetskomponent i samma stund som den intar sin roll på marknaden och förkroppsligar därefter endast resultatet av abstrakt mänsklig arbetskraft och kvantitativt värde mätbart i pengar. På samma sätt är det rättsliga subjektet resultatet av den abstraktion som sker av sociala relationer i utbytesprocessen på den kapitalistiska marknaden.[138] Transformationen av varor på marknaden skapar i samma stund tre funktioner inkorporerade i den rättsliga formen: alla agenter inblandade i utbytet ses som formellt jämlika, deras fria vilja måste erkännas, och de alla är suveräna i sitt ägande av varorna. För att upprätthålla dessa tre funktioner nödvändiggjorde utbytet också det rättsliga subjektet.[139] Varorna kan inte själva ta sig till marknaden utan behöver en företrädare som kan representera dem - rättssubjektet - och i sin abstraktion har varan blivit den ultimata utjämnaren varför det av dennes hanterare, och utbytesprocessen rent generellt, också förutsätts en viss nivå av abstraktion och utjämning.[140]

Varan blir därmed bäraren av ett kvantitativt mätbart värde och människan ett juridiskt subjekt och bärare av rättigheter därigenom.[141] I abstraktionsprocess av sociala relationer, varigenom människan transformeras till rättssubjekt, sker även en förvittring av socialt liv där människan inte är *värd* mer än ett objekt och endast ser varandra i förhållande till objekt, det vill säga som (rätts)subjekt och omfattade av rättigheter.[142] Allt som dessförinnan skilt personer åt har vittrat bort och lämnat en överbliven produkt av människan i abstraktion: rättssubjektet.[143] Människan, eller mänsklighet, upplöses ytterligare i takt med att social reglering ökar i kraft och subjektet förlorar sin "materiella påtaglighet". Hennes "personliga energi" ersätts med social kraft, samhällsklasser, social organisering med mera, vars högsta uttrycksform är staten.[144] I denna

---

[138] ibid 119.
[139] Susan Easton, *Philosophers and law: Marx and Law* (Ashgate publishing, 2018) 416.
[140] Marx (n 100) 178.
[141] Slaven, människan som vara, diskuteras på flera olika håll av Pasjukanis inte minst i hans första bok. Den historiska slaven är fullkomligt underordnad sin mästare och kan inte förfoga över egna ägodelar eller delta i något cirkulationsförhållande på marknaden av egen vilja. Därför kan inte slaven betecknas som ett juridiskt subjekt och en bärare av rättigheter trots sin uppenbara mänsklighet. Arbetaren å andra sidan träder in på marknaden som en "fri" försäljare av sin arbetskraft men blir i samma stund som inträdandet på marknaden behandlad som ett objekt och underordnas därefter kapitalägaren genom anställningskontraktet. Den viktiga skillnaden, i Pajsukanis fall, är den relativa friheten mellan slav och arbetare. Pasjukanis (n 1) 110 och 112 fotnot 12.
[142] Genom denna transformation av människan till subjekt har egendom också förvandlats från det som historiskt försvarats och erövrats med kraft och armar, *vi et armis*, till en rättighet som följer objektet, en absolutism som spridits sig över hela världen inte minst efter kapitalismens erövring av den internationella rätten. Kapitalistisk egendom är därtill i princip friheten att kunna utbyta olika former av kapital för att uppnå vinst. ibid 115.
[143] ibid 113.
[144] ibid 118.

form, där rättssubjektet inte är bunden ens till människokroppens ramar, tillåts även den opersonliga strukturen, staten, aktiebolag med mera, inta rollen som rättssubjekt.[145] Denna process varigenom människan blir till subjekt är en process av rättslig fetischering som mystifierar de verkliga relationerna av kontrollering och disciplinering.[146]

I modern tid ser vi därtill att subjektets rättskapacitet utvidgats till att omfatta mer än ekonomiska former av utbyten. Juridik, i alla dess former, genomsyrar varje hörn av det moderna samhället och har en reell roll i alla diskussioner oavsett ämne. Pasjukanis vidhåller dock att det historiskt sett endast är vid tillkomsten av varuproduktion och utbyte som tillåter det sofistikerade rättssubjektet att komma till uttryck.[147] Rättssubjektet blir här en "abstrakt ägare av varor lyft till skyarna".[148] Dennes rättsliga vilja har en reell grund i viljan att överföra egendom genom förvärv och uppnå vinst genom transaktioner. Här finner vi kärnan i Pasjukanis diskussion kring kontraktet som han menar är ett essentiellt juridiskt koncept för den rättsliga formens fortsatta funktion och "idén om rätten". Kontraktet är abstrakt juridisk transaktion konceptualiserat för att ge uttryck för subjektens vilja. Rättssubjektet och rättslig vilja blir i kontraktsformen konkretiserad i förhållande till agenterna och deras omkringliggande juridiska sfär.[149]

Slutligen ska även nämnas att eftersom rättsformen anses förfinas i den cellulära formen av rättssubjektet är juridik i sig också sammankopplad till viss individualism. Utbytet av varor kräver att isolerade ekonomiska krafter möts på marknaden, likaså behandlar därför rättsformen rättsliga konflikter genom uppdelning i isolerade agenter och individualiserade former.[150]

3.6 Staten och makten

Staten är, enligt Marx och Engels, produkten av kampen mellan, och inom, klasserna som växte fram ur produktionsförhållandena. Den är ingen extern struktur som applicerats på samhället utan en historiskt spårbar konstruktion som grott fram ur mänsklig samhällelig organisering. Med andra ord förhåller sig staten, som överbyggnad, till den reella ekonomiska basen varför det råder ett strukturellt beroendeförhållande mellan de båda, och statens funktion relaterar

[145] ibid 119.
[146] Dimick (n 111) 130.
[147] Pasjukanis (n 1) 118.
[148] ibid 121.
[149] ibid.
[150] Dimick (n 111) 121, och Pasjukanis (n 1) 85.

tillbaka till dess kärna. För rättsvetenskapen är det av intresse att se hur staten tolkar ekonomiska maktförhållanden enligt rättsliga ägandeformer och hur den sedan bibehåller dessa ekonomiska maktförhållanden för att förstärka det rådande kapitalistiska systemet.[151]

Pasjukanis tar grund i dessa idéer, då han utvecklar sin teori om lagen och rätten, genom att börja diskussionen med fred. Juridik och våld är vid första anblick inte det mest självklara förhållandet, men vid närmare undersökning ser vi att det är en nödvändighet för bevarande av freden i samma stund då utbyten blir regelbundna förekomster. Bytesförhållanden kräver att mer än bara varorna möts, utan att människor möts också.[152] Det är därför i samband med den historiska utveckling av bytesförhållandena vi ser uppkomsten av den moderna staten vid det tillfälle då organisering av makt och auktoritet inkorporerar en tillräckligt stor andel marknadstransaktioner.

> "The 'modern' state (in the bourgeois sense) comes into being at that point in time when the organisation of power by groups or classes encompasses a sufficiently expanded activity in market transactions."[153]

Genom att makten och auktoriteten framställer sig själv som bytesaktens garant intar den en social och offentlig roll som företrädare för systemets opersonliga intressen.[154] På marknaden blir sedan auktoriteten förstådd genom lagen och samtidigt ett uttryck för lagen, och lagen blir den objektiva normen. I denna framställning av staten ska vi däremot inte förvilla att statsmakten är mer än en bevarare av fred på, och för, marknaden. Intressant nog för oss i Sverige nämner, och avfärdar, Pasjukanis här den svenska statsvetaren Rudolf Kjelléns (1864–

---

[151] Eriksson (n 7) 42.

[152] Pasjukanis kunde självfallet i denna analys inte ta till hänsyn fenomenet *distansköp*. Byten kan nu ske utan att köparen och säljare möts fysisk men däremot måste de ändå uppträda på den rättsliga scenen som företrädare för deras förhandlingsdelar, varan och pengarna. Däremot finns det intressanta reflektioner att göra kring denna nya ordning när kapitalismen blir automatiserad och socialt isolerande till den punkt då den fysiska människan är helt urholkad men hennes skal kvarstår i formen av det rättsliga subjektet på den digitala marknaden.

[153] Pasjukanis (n 1) 136. Denna mening är översatt något annorlunda av Peter B. Maggs:

> "The 'modern' state (in the bourgeois sense) is born at that moment when the group or class organization of authority includes in its bound a sufficiently broad market relationship"
>
> Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis, 'Economics and Legal Regulation', i Piers Beirne, Robert Sharlet (eds), *Pashukanis: Selected Writings on Marxism and Law* (London: Academic Press Inc. Ltd., 1980) 92.

Begreppen makt och auktoritet kan anses reflektera varandra men besitter i min mening en viss nyansskillnad som är viktig varför jag i meningen över citatet valt att använda båda begreppen.

[154] Pasjukanis (n 1) 137.

1933) "nya" förståelse av statsstrukturen som: territorium, folk, ekonomi, samhälle, och ett juridiskt subjekt, vilket var Kjelléns bidrag till analysen av statsbegreppet. Pasjukanis, som på sätt och vis dumförklarade Kjellén och hans anhängare, menade att detta var självklara och tomma koncept som inte hjälper oss svara på våra egentliga frågor. Såklart staten inte kan finnas utan territorium, folk, ekonomi, och samhälle, men samtidigt kan ett klasslöst samhälle, med alla dessa funktioner, finnas utan en stat. Statens egentliga funktion, klasstyret och klassdominering, förloras i statsvetenskapens definitioner.[155] Pasjukanis skriver vidare att alla statens funktioner inte går att omfatta i en juridisk definition varför rättsvetenskapen, speciellt den naturrättsliga som förnekar statens andra funktioner, blir knapphändig i detta avseende.[156] Den kan bara reflektera ideologiska, och därför missformade, illustrationer av statsmaktens verklighet.[157] Därtill är klasstyre mycket större är just statens officiella jurisdiktion. Den dominerande klassens makt syns även i statsfigurens beroende av bankerna och andra organ vilka jobbar i symbios med denne. Pasjukanis ställer sig därför frågan om *varför staten*?

> "[W]hy does class rule not remain what it is, the factual subjugation of one section of the population by the other? Why does it assume the form of official state rule, or - which is the same thing – why does the machinery of state coercion not come into being as the private machinery of the ruling class; why does it detach itself from the ruling class and take on the form of an impersonal apparatus of public power, separate from society?"[158]

Dessa frågeställningar är självfallet mycket större än omfånget av denna uppsats men ett försök ska ges till sammanfattande av Pasjukanis svar. Pasjukanis håller här till viss del med andra Sovjetiska teoretiker om att det beror på kapitalismens individualism. Formen är isolerad till individuella subjekt på så vis att en ägarens ekonomiska vinning måste innebär en annans icke-vinning eller förlust. Statsapparaten tillåter som lösning en kollektiv makt till den borgerliga klassen, men detta är inte hela svaret.[159] Det beror nämligen också på att grundprincipen – bytesvärdet – kräver, som diskuterat kring subjektet, att alla inblandade agenter ses som

---

[155] Jevgenij Bronislavovitj Pasjukanis, 'The Marxist theory of State and Law', i Piers Beirne, Robert Sharlet (eds), *Pashukanis: Selected Writings on Marxism and Law* (London: Academic Press Inc. Ltd., 1980) 276.
[156] Pasjukanis (n 1) 144.
[157] Anders Fogelklou, *Den orättfärdiga rätten – En studie över Hegels rättfärdigande och marxismens kritik av den moderna rättsordningen* (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, 1978) 36.
[158] Pasjukanis (n 1) 139.
[159] ibid 141.

jämlika, fria, och suveräna. Om en, eller vissa, kapitalister då framställde sig som överordnade och utövade direkt, tvingande makt hade denna illusion spruckit och marknaden fallerat. Därtill fyller ideologin om rättsstaten en funktion av att fylla det tomrum försvinnandet av religionen lämnar efter sig till den nivå att medborgarna dyrkar lagens helighet i stället.[160]

3.7 Brott och straff

Eftersom Pajsukanis teori om rättsformen till hög grad går att härleda till diskussioner om privaträtt är det för den obekanta inte enkelt att tyda kopplingen mellan det som presenterats hittills och straffrätten. För att koppla samman dessa diskussioner bör läsaren därmed ta hänsyn till två knytpunkter: kontraktskonceptet och principen om likvärdigt utbytet.

> "The idea of equivalent, this first truly juridical idea, itself originates in the commodity form. Felony can be seen as a particular variant of circulation, in which the exchange relation, that is the contractual relation is determined retrospectively, after arbitrary action by one of the parties. The ration between offence and retribution is likewise reduced to this exchange ratio."[161]

Principen om likvärdigt utbyte, vilket är en immanent funktion och en fetischering av den kapitalistiska värdeformen, är grunden för kontraktet inom straffrätten. Kontraktet kräver att de tre elementen: formell jämlikhet, fri vilja, och suveränitet över egendom, respekteras. Den som företagit en godtycklig handling avviker från kontraktet och bryter mot löftet om likvärdigt utbyte och gör sig därmed skyldig till ett brott som destabiliserar den kapitalistiska samhällsordningen. Detta beror dock inte på att gärningsmannen är någon form av revolutionär, han söker fastmer bryta likvärdigheten för att därigenom åstadkomma en enkelsidig subjektsrelation där han är den enda förmånshavaren. Denna asymmetri är i direkt konflikt med kontraktskonceptets kärna som en konkretiserad enighet av olika subjekts viljeuttryck som står i intressekonflikt mot varandra. Genom att företa en brottslig handling tvingar gärningsmannen tillbaka ordningen till den tid då egendom försvarades och erövrades *vi et armis*, vilket är ett icke-kapitalistiskt kännetecken.[162] Bevarandet av freden, vilket är en grundläggande statlig

[160] ibid 142.
[161] ibid 168.
[162] ibid 115, cf Pasjukanis diskussion om feodalismen.

funktion för kapitalismens överlevnad, är nu hotad och konflikt har, i stället för stävjats genom kontraktet, skapats.[163]

När brottet begåtts följer därför naturligtvis det statligt sanktionerade straffet. Här är det essentiellt att vi nyanserar skillnaden mellan självförsvar, straff, och hämnd, för att förstå övergången från ett biologiskt fenomen till en juridisk funktion och behovet av både likvärdigt utbyte och bytesvärde i denna förändring.[164]

Självförsvaret är en artöverskridande överlevnadsmekanism med evolutionära rötter. Som Pasjukanis nämner sticker honungsbin omedelbart vid hot i självförsvar, en instinkt som trots tusentals år av domesticering inte har kunnat ändras.[165] Andra djurarter fördröjer sin reaktion för att först observera i en hotfull situation och gå till attack när läget är som mest fördelaktig. Denna fördröjning innebär att reaktionen inte längre kan klassas som självförsvar utan är en uttänkt hämndaktion. Hämnden transformeras från en enbart djurisk reaktion då människan kodifierar den i principen *jus talionis*. Detta innebär självfallet att straffkonceptet funnits historiskt sett långt innan den moderna rättsformens uppkomst, men dessa har varit på icke-juridiska, eller embryo-juridiska premisser.

De urtida människo-kollektiven fann annars "rättvisa" genom blodsfejden. Problemet häri låg däremot i den dubbelsidiga förstörelse som riskerades varför straffen med tiden isolerades genom *jus talionis*. Denna besitter kärnan av proportionalitet inom straffrätten. Vad vi sedan anser som likvärdigt straff, elementen i en proportionalitetsbedömning och formerna för bestraffning, i förhållande till varje enskilt brott är det som förändras vid kapitalismens uppkomst.[166] *Just talionis* transformeras därmed till en funktion av rättsformen då vi till denna adderar principen om likvärdigt utbyte enligt värderingsformer som endast blir aktuella under kapitalismen.[167]

---

[163] Raymond Koen, *Pashukanis on crime and punishment* (De Jure, 2013–02, Vol.46 (2), p.486–509) 487.
[164] Dario Melossi, Massimo Pavarini, *The Prison and the Factory (40th Anniversary Edition): Origins of the Penitentiary System* (London: Palgrave Macmillan UK, 2018) xxvii.
[165] Morgane Nouvian, Judith Reinhard, and Martin Giurfa. *The defensive response of the honeybee Apis mellifera* (Journal of Experimental Biology, 219, 3505-3517 doi:10.1242/jeb.143016, 2016) 3514.
[166] Koen (n 163) 168.
[167] Pasjukanis (n 1) 170.

Straffen blir nu universialiserade och abstrakta. Likvärdig rättvisa i dagens samhälle är inte längre detsamma som "öga för öga, tand för tand". Inte heller kan offer och gärningsmän komma överens om en egen form av bestraffning likt romarnas *in partes secare* där en arm kunde anses likvärdig med stulen egendom om gärningsmannen inte hade tillräckliga pekuniära medel för att betala tillbaka. Likvärdig bestraffning är i det moderna samhället i stället en variant av "ett öga för ett värde",[168] som Raymond Koen (1955–2022) kallar det, där den ekonomiska kompensationen är principen om *jus talionis* varufierad och reducerad till abstrakta värden. Straffet i sig blir en utbytesform. Utifrån denna bakgrund kan fängelsestraffet förstås som ett temporärt berövande av frihet, mätt i abstrakt mänskligt arbete räknat efter tid;[169] men även som den ultimata utjämnaren (likt diskussionen om varan i *3.5 Varan och subjektet*) då inte alla kan kompensera ekonomiskt men alla kan berövas på frihet.[170] Det är här vi finner klassfrågan i straffrätten, i reduktionen av mänskligheten till abstrakt arbete och abstrakt arbetstid där straffets svårighetsgrad motsvarar ersättning av skadan.[171]

Ytterligare en skillnad i den moderna straffrätten är staten – den alltid närvarande agenten – och dess statskompetens i området. Staten intar rollen som det skadade allmänintresset genom sin subjektsfunktion baserad på det riktiga offersubjektet. När brott begås skadas det abstrakta allmänintresset och den statliga agenter ryter ifrån med krav på likvärdig kompensation. När klasskampen blir alltmer "bitter" blir det straffrättsliga verktyget hårdare för att bestraffa arbetarklassen djupare för varje gång.[172] Det straffrättsliga systemet är även på detta sätt den form varigenom klasstyret bevaras genom organiserat klassterror.[173] Straffrätten är den juridik vari formen är mest tydligt, och för första gången, skiljer sig från det vardagliga livet och blir fullt autonom med egna dramatiserade former.

---

[168] Koen (n 163) 498.
[169] Aritmetik enligt följande

> "Punishment in prison – as the deprivation of *quantum* of liberty – becomes punishment *par excellence* in a society producing commodities; *the idea of retribution by equivalent* thus finds in prison punishment its most complete realization precisely in so far as (temporary) loss of liberty represents the most simple and absolute form of 'exchange value'."
>
> Melossi m.fl. (n 164) 250.

[170] Koen (n 163) 499.
[171] Linda Lilith Obermayr, 'Fetishes of Criminal Law', i Cosmin Cercel, Gian-Giacamo Fusco, och Przemysław Tacik (eds), *Legal Form: Pashukanis and the Marxist critique of law* (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025) 107-108.
[172] Pasjukanis (n 1) 174 och 177.
[173] ibid 173.

4. Rättsformens rörelser

Kärnan i uppsatsens följande diskussion är huruvida det är möjligt att blottlägga en social verklighet gömd bakom det rättsliga konceptet visitationszoner genom en tillämpning av Pasjukanis rättsteori på uppsatsens frågeställningar.[174] Argumentationen kommer röra sig bilateralt mellan den konkretion som etablerats i avsnitt två och den teoretiska abstraktion som presenterades i avsnitt tre. Den abstraktionsmetod jag använder i analysen grundar sig i antagandet att alla rättsliga instrument förmedlar sociala relationer genom rättsformen och transformerar dem i den forcerade relationen till det dominerande styret genom konkretionen av det abstrakta.[175] Jag kommer därför bryta ner visitationszonen till dess abstrakta koncept och förankra dessa i konkretion. De olika nivåerna av abstraktion har tydliggjorts i den textuella framställningen.

Jag kommer i det följande först undersöka visitationszonens påverkan på rättssubjektet genom mekanismer av kontroll och disciplinering. Därefter undersöks de underliggande dimensionerna av visitationszonerna samt dess funktion som ett förstärkande av den kapitalistiska logiken och rättsformen.

4.1 Ett verktyg för kontrollering och disciplinering av subjektet

Under denna rubrik börjar jag mitt tankearbete på rättsformens cellulära nivå av hög logisk abstraktion: rättssubjektet. Diskussionen har för mening att visa hur rättsformen förstärker det blidkade rättssubjektet genom visitationszoner och samtidigt förnekar subjekten i områdets möjlighet att rekonstruera sig själva som rättssubjekt igen.

Rättssubjektets tre elementära funktioner: formell jämlikhet, fri vilja, och suveränitet i ägandet, är i effekt obundna från det underliggande mänskliga substratet. När vi talar om dessa koncept i abstraktion sliter de sig från människan som biopolitisk varelse. Hedvig Lärka (1994-), doktorand i internationell rätt och skatterätt vid Göteborgs universitet i Sverige, menar därför att rättssubjektets formella jämlikhet inte ska förstås som multilateralt absolut i dess konkretion utan som endimensionell i förhållande till värdeformen och inte jämlikt fördelad mellan diverse

[174] ibid 74.
[175] Przemysław Tacik, 'Subjectification through normativity: Legal form as a modern device', i Cosmin Cercel, Gian-Giacamo Fusco, och Przemysław Tacik (eds), *Legal Form and the end of law: Pashukanis's legacy* (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025) 30-31.

rättssubjekt.[176] Denna förståelse är den utgångspunkt varpå jag vilar min följande argumentation. I den sociala verkligheten binder jämlikheten sig till det mänskliga substratet utan möjlighet att särskiljas i de fall subjekt står mot subjekt eller statsmakt. Den abstrakta formella jämlikheten mellan rättssubjekten kan därför inte likställas med någon *konkret jämlikhet*.

Jämlikheten existerar således endast i den mån den representerar ett värde eller visar rättssubjektets kompetens att reproducera sig själv som form och mervärde. I relation till subjekt vari detta värde förvirrats i den konkreta uppenbarelsen avslöjas rättsformens verkliga förvrängdhet. *Därför blir det av intresse för oss att utreda om, och i sådant fall vilka, subjekt som inte får lov att reproducera sig själva till form och rättssubjekt då vi inrättar visitationszoner*. Den andra dimensionen av denna fråga: *hur* subjekten inte tillåts reproducera sig själva till form och rättssubjekt inom visitationszonen, hör till viss del utanför uppsatsen syfte eftersom det kräver en mer kriminologisk utredning av polisiära insatser i dessa områden - vilka inte ännu har företagits mer än vid tre tillfällen i Sverige. Vad vi däremot kan nämna innan vi fortgår med den egentliga diskussionen är diskriminering och rasprofilering. Likt vad vi sett i Storbritannien och USA genom *Stop and Search* är detta ett rättsligt och polisiärt instrument som kan missbrukas på grund av dissonansen mellan formell jämlikhet i abstraktion och rättssubjektets biopolitiska substrat i den sociala konkretionen. Tunga remissinstanser, däribland Brottsförebyggande rådet, Civil Rights Defenders, Diskrimineringsombudsmannen, flaggar även för risken för diskrimering och stigmatisering i propositionen men med lite gensvar.[177] Diskrimeringsrisken framställs i stället som en icke-fråga bland annat eftersom lagstiftningen "inte förutsätter att någon missgynnas på grund av sin tillhörighet till någon form av minoritet".[178] Detta är självfallet ingen välgrundad argumentation, utan ett sätt att motivera, som vi bör förhålla oss tveksamma inför. Instrument som dessa, vari vi systematiskt tillåter individuella poliser att ingripa utan misstanke baserat på riskprofil, kodifierar dissonansen och avslöjar den.

I det första steget måste vi utreda *om* det finns hinder för subjekt i och med visitationszonen. Tittar vi på straffkonceptet, fängelse och böter, är detta en självklarhet. Straffet skapar, både för rättsformen och i samhällets ögon, den abstrakta förövaren. Den abstrakta förövaren har försatt

[176] Lärka (n 4) 150 och 174.
[177] Proposition 2023/24:84, 13.
[178] Ds 2023:31, 132.

samhällsordningen i asymmetrisk kris med vartenda brott denna företagit, eller *kan antas företa*. Dennas syfte är att åstadkomma en ensidig relation vari han är den enda förmånshavaren i ett system där det annars krävs likvärdighet. Därför måste den abstrakta förövaren bestraffas proportionerligt genom likvärdig vedergällning. Straffet förhindrar förövaren från att rekonstruera sig själv till form och rättssubjekt genom att denna i effekt avlägsnas från samhället och möjligheten att ackumulera kapital på grund av vilket brott den företagit men också, enligt min mening, de brott denne *kan antas företa*.[179]

Denna idé om fråntagandet av möjligheten till rekonstruktion av rättssubjektet har sedan länge förespråkats av de liberala rättsteoretikerna. Här kan vi notera bland annat Immanuel Kant (1724-1804) "A transgression of public law that makes someone who commits it unfit to be a citizen is called a crime (crimen) simply but is also called a public crime (crimen publicum)".[180] Att begå ett brott reducerar dig från lojal medborgare och rättssubjekt till ett icke-subjekt. Varje brott mot offentligrätten är ett brott mot offentligheten som måste bestraffas genom statens *rätt att bestraffa* eftersom kompensation för det enskilda offret aldrig kan vara tillräckligt i förhållande till den oordning som brottet försatt samhället i.[181] Straffet är en nödvändighet för att behålla rättens fetischerade helighet, bara att betvivla rättsformen är därför fel.[182] Därmed kan vi även föreställa oss att den kapitalistiska logiken skapar former varigenom den skyddar sig från rättssubjekt som, av kriminalpopulistisk mystifiering, *kan antas företa* asymmetriska handlingar mot offentligheten.

Här lyfts därmed frågan om *vilka* som inte tillåts rekonstruera sig själva till rättssubjekt. Historiskt tar den abstrakta förövare olika former men i vårt svenska senkapitalistiska samhälle

---

[179] Följande är citatet varifrån jag utvecklat min teori

> "By committing the crime, the offender has adjudged the constraints upon arbitrariness inscribed in the sphere of privatised legal relations to be inadequate to the defence of and, by the same token, the re-assertion of the equality postulate. The fate of the latter thus becomes a public concern, that is, a matter for state action. *Logically, that which the offender has sundered cannot be relied upon to reconstruct him as a compliant legal subject*. Criminal justice is thus inexorably public justice. Only the state, as the embodiment of the acquiescent legal subject, has the capacity to extract from the offender the conformity which is required to reconcile him to the idea of legal subjectivity, both his own and everybody else's. It is one of the dialectical ironies of the legal form that the efficient reproduction of the private sphere is dependent, ultimately and unavoidably, upon the public power. The public is the true guarantor of the private."
>
> Koen (n 163) 506.

[180] Immanuel Kant, *The Metaphysics of Morals*, Lara Denis, Mary Gregor (eds), (Cambridge University Press, andra upplagan, 2017) 114.

[181] ibid 114–115

[182] ibid 104.

har denna abstraktion, genom kriminalpopulistisk agenda, uttryckt sig i den invandrade arbetarklassens konkretion. Bilden av den abstrakta förövaren har utvidgat sig till att, genom instrument som visitationszoner, omfatta även de rättssubjekt som inte begått asymmetriska gärningar - här appliceras i diskursen ett osynligt *än*. Om vi blickar tillbaka på den svenska straffrättsliga idolen Danmark kan vi se hur det sedan införandet av visitationszoner år 2004 har utdömts 246 visitationszoner i samma återkommande 35 av landets 98 kommuner. De återkommande visitationszonerna producerar en bild av de omfattade rättssubjekten som oförmögna att upprätthålla likvärdigheten för samhällsordningens skull och kan därmed inte litas på att reproducera sig själva till blidkad form varför de temporärt avlägsnas från samhället genom visitationszonen under en falsk ideologisk täckmantel.[183] Som nämndes kort ovan ser vi även den rasifierade befolkningen i Storbritannien och USA påverkas oproportionerligt av dessa lagstiftningar på grund av diskriminering och rasprofilering. Rättssubjektets lojalitet och rättsformens imaginära lojalitet till denna är således mätt mot dennes förmåga att bidra till rättsformens permanenta juridiska status quo genom att reproducera form och mervärde vilket inte tillmäts den invandrade arbetarklassen i den sociala verkligheten. Rättssubjektet binder sig i detta skede till det biopolitiska substratet och Martin Melins (L) uttalande om Gucci-kopiakepsar får reell verkan. Om Melin själv kom iklädd techwear och gucci-kopiakeps hade det nog inte haft lika stor påverkan på uppfattningen av lojalitet till rättsformen.

När vi då inför visitationszoner i de svenska förorterna reduceras mänskliga relationer och individer i alla aspekter av deras vardag till rättssubjekt strukturerade under/infångade av det juridiska perspektivet i mötet med polismannen. De rättssubjekt som blir visiterade av polismannen kan i konkretionen inte längre agera som rättssubjekt trots rättsformens utlovande formella jämlikhet, fria vilja, och suveränitet i ägandet. Rättssubjekten tvingas, i egentlig mening, för likvärdigheten och den härskande maktens skull, att uppoffra sin funktion för "samhällets bästa". När uppoffringen skett kommer subjektet på efterkälke i förhållande till de rättssubjekt som fortsatt tillåts reproducera form, skapa mervärde, och behandlas med lojalitet av rättsformen.

Här är det av vikt att notera vad vi menar med polismannen. Rättsformen absorberar all singularitet och reducerar människan till rättssubjektet varför vi måste göra detsamma med polismannen i förevarande diskussion för att undvika en asymmetrisk analys. Vad som åsyftas

[183] Koen (n 163) 506.

med polisen och polismannen är därför det abstrakta rättssubjektet reproducerat i polisuniformen i relation till det icke-uniformerade subjektet. Den uniformerade polismannen står här inte för sina personliga säregenheter i rollen som utövare av offentlig myndighetsmakt. Dessa olikheter blir socialt osynliga[184] både genom transformationen till rättssubjekt men än mer genom uniformen då den transformerar polismannen till en enhet. Varje polisman representeras inte av systemet men systemet representeras i, och igenom, varje polisman. Polismannens uppgift då han rör sig bland människor är att behandla dem som rättssubjekt – en knytpunkt av rättigheter i förhållande till den makt som förkroppsligas i, och spenderas av, polismannen. Detta kristalliseras inom visitationszonens tid och rum.

Den egentliga effekten av visitationszonerna är således inte den påverkan den har på brottsstatistiken vilket vi redan avfärdat som insignifikant, utan dess förmåga att kontrollera den abstrakta förövaren som har begått ett brott och disciplinera den abstrakta förövare som, av kriminalpopulistiska skäl, *kan antas* begå ett brott. Visitationszonerna blir i sin konkretion en indirekt utdragen hämnd och statlig straffsanktion mot det antagna illojala rättssubjektet. Detta tveeggade svärd gömmer socialt objektiva dimensioner bakom sin ideologiska ridå som endast uppenbaras då pjäsen utspelar sin dramatiserade konkretion i våra områden. Vi måste vara evigt vaksamma inför det som förvillar oss. Här talar jag inte om den liberala vaksamheten mot den tyranni som den kapitalistiska formen själv skapar i sin våldsamhet[185] utan den vaksamhet som kastar det medvetna utanför samhällsbasens tvingande ordning, den vaksamhet som tillåter oss titta på visitationszonen och se bortom den lovordade falska effekten på brottsstatistiken.

4.2 Makten, polisen, och den repressiva statsapparaten

Under följande rubrik fördjupas analysen genom en något högre nivå av abstraktion varför diskussionen kommer förankras i konkretion i större utsträckning än den föregående argumentationen. Mitt mål är att visa hur vi, som en underliggande dimension till visitationszoner, egentligen bör tala om en *isolering* efter Pasjukanis primära *avlägsnande* när det kommer till den straffrättsliga formen, och hur denna negerar den initiala oppositionen till lagstiftningen under 2023 till våren 2024. Det vi ska bära med oss från ovanstående argumentation är rättsformens uppfattning av lojala och illojala rättssubjekt vilket vi ska bygga vidare på.

---

[184] Tacik (n 175) 31.
[185] Timothy Snyder, *On tyranny: twenty lessons from the twentieth century* (New York: Tim Duggan Books; 2017) 18.

4.2.1 Isoleringen

Värdeformen är i sin kärna inget mer än abstraktion av kapitalistiska förhållanden som, vad Lärka mycket korrekt liknar vid en "kannibal", endast kan underminera sig själv genom att reproducera variationer av sig själv.[186] Varuformen perverseras genom denna kannibalism och utvecklar vad jag vill benämna en kannibalistisk funktion eftersom dess utveckling aldrig kan överge den egentliga kärnformen. Detsamma gäller rättsformen, och enligt min mening speciellt den straffrättsliga rättsformen i det senkapitalistiska samhället. Pasjukanis noterar

> "It is here [straffrätten] that the juridical element first and most crudely detaches itself from everyday life and becomes fully autonomous".[187]

Jag vill här utveckla hur detta avlägsnande med tiden har, genom rättsformens kannibalistiska funktion, utvecklats till en isolering och varit en bidragande dimension till införandet av visitationszoner. Det är rimligt att förvänta sig invändningar om att isoleringen kan vara en immanent konsekvens av avlägsnandet eller autonomin i konkretionen. Jag menar däremot att det är väsentligt att separera isoleringen som ett abstrakt analytiskt verktyg varför jag föreslår just detta begrepp. Härigenom framträder det med större tydlighet att den historiematerialistiska utvecklingen indikerar att avlägsnandet har föregått isoleringen, även om dessa företeelser i det moderna samhället parasiterar på varandra. Denna ömsesidiga förstärkning gör dem svårare att särskilja i konkretionen.

Straffrättens kannibalistiska funktion manifesterar sig, enligt min analys, huvudsakligen i dess spenderande. Marx framhöll att makt är en resurs med förbehåll för att dess spenderande, genom instrument som visitationszoner, förstärker den i stället för att uttömma den.[188] Makt som inte spenderas och blir utbytt försvinner därför och förlorar sin handlingskraft. Det är denna dynamik av den spenderade makten som jag menar orsakar detta avlägsnande som Pasjukanis identifierar som särskilt framträdande inom straffrätten. Avlägsnandet representerar, i egentlig mening, den process varigenom en mänsklig konflikt i det sociala underlaget blir en rättslig tvist genom domstolens olika ceremonier vilka tvingar bort det djuriska ur människan och lämnar en kvarbliven illusionär produkt av det logiska och rationella. Vad vi däremot kan se i

[186] Lärka (n 4) 155.
[187] Pasjukanis (n 1) 167.
[188] Tacik (n 175) 35.

det senkapitalistiska samhället, och vad jag menar än tydligare i det moderna Sverige, är hur detta avlägsnande med tiden har blivit ett *isolerande* av den straffrättsliga rättsformen. Den har kannibaliserat på sig själv och fetischerat sin form till dess att vi kan se grundprinciperna om likvärdighet höjas till skyarna. Med varje radikala kriminalpopulistiska tillägg till den svenska rättsformen på grund av det skadade allmänintresset har likvärdighetsprincipen tappat fäste i den historiska likvärdigheten. Jag vill kalla det för en rättsformsinflation. Jag väljer här ordet "inflation" som en representation för hänsynslös produktion av form samt värden som kontinuerligt ökar och kräver ett högre pris i utbyte. Till slut har samma gärning inte samma värde, priset för gärningen har ökat varför det gamla straffet ersätts med ett som är hårdare, längre, och svårare. Likvärdighetsbedömningen själv är vid detta läge radikaliserat.

I första fasen, avlägsnandet, skapar rättsformen ceremonier och dramatik för att avlägsna formen från vardagen. Denna blir härigenom helt autonom vilket är ett essentiellt karaktärsdrag i rättsformens *differentia specifica*. Dess autonomi innebär i konkretionen att rättssubjektet i första hand agiterar mot nya straffrättsliga instrument utifrån den tidigare uppfattningen av rättsformens likvärdighet och värde. Efter den initiala agitationen, när instrumentet trots allt inkorporeras av formen och synligt spenderas av staten, förs den igenom en rättslig fetischeringsprocess varigenom uppfattningen av likvärdighet ändras. Detta är den andra fasen av avlägsnandet som är isoleringen. Likvärdighet jämförs i isoleringen med andra straffrättsliga instrument och bereder vägen för hårdare straff eftersom det "behövs". Juristen ställer sig frågan "vad är proportionerligt för det svenska straffrättsliga systemet" i stället för att reflektera kring hur proportionalitetsbedömningen påverkar den svenska straffrättsliga rättsformen och rättssubjektet sociala relationer. Den allmänna folkliga diskursen blir efter denna isolering en förlängning av dessa frågor. Ingenting annat tycks fungera i den lojala medborgarens verklighetsuppfattning, vägen framåt är mer, hårdare, och längre straff, samt mer makt åt polisen. Inte höjer rättssubjektet ögonbrynen åt att kriminologer världen över ifrågasätter visitationszonernas egentliga effektivitet och att den svenska styrande klassen reproducerar en dansk form som inte blivit tillräckligt utredd av danskarna själva. Vi uppnår härigenom "den kantiska visionen"[189] av frihet genom rättsformen, ordning genom rättsformen, fred genom rättsformen, men endast genom rättsformens bestraffande åtgärder.[190]

[189] ibid 44.
[190] Immanuel Kant, *Critique of Practical Reason*, Mary Gregor (ed), (Cambridge University Press, andra upplagan, 2015) 29.

Isoleringen orsakar att den lojala medborgaren blundar inför all annan sanning. Richard Jomshof (SD) sa under den ödesdigra pressträffen med Martin Melins (L) olyckliga uttalande om Gucci-kopiakepsar att vi ska känna oss trygga med införandet av visitationszoner eftersom vi har det danska exemplet att luta oss mot.

> "Nu har vi drygt 20 år där vi kan titta på hur man har jobbat i Danmark och vi kan se att polisen själv tycker att det har varit ett effektivt verktyg, precis som flera har tagit upp att man har kunnat kyla ner områden, och det är klart, när vi då kan se att det är någonting vi skulle behöva här, så är det tacksamt att man kan luta sig mot, i det här fallet, det danska exemplet, där vi vet hur det har fungerat, man vet hur man har jobbat, och kanske till och med, kan ta reda på vilka för- och nackdelarna det har funnits."[191]

Den styrande klassen sveper förbi skillnaderna mellan den svenska och danska rättsformen för att återigen rikta obesvarad kriminalpopulistisk kärlek till Danmark som inte vänder tillbaka blicken. Danmark är det yngre syskonet som blivit cool tonåring och inte längre vill veta av sitt pinsamma äldre syskon. Det framstår som att Jomshof själv inte läst lagförslaget som diskuterades eftersom det även där anges att det inte finns några utvärderingar att luta sig tillbaka på.[192]

I departementspromemorian står det därtill på följande vis,

> "Den danska polisen upplever att visitationszonerna har motverkat spontana skjutningar och upptrappning av gäng-konflikter. Framför allt ser den danska polisen dock zonerna som en trygghetsskapande åtgärd.
> Det finns emellertid ingen forskning om eller utvärdering av den danska regleringen om visitationszoners påverkan på den danska utvecklingen."[193]

Likt Jomshof sveper departementspromemorian förbi detta stora faktum och hänvisar i stället till de danska polismännens upplevda effekt som inte kan anses vara tillräckligt övertygande

---

[191] Regeringskansliets Youtubekanal, 'Pressträff om regeringens förslag om säkerhetszoner' minut 42:46, hämtad 2024-12-02.
[192] Ds 2023:31, 59, och, Proposition 2023/24:84, 17.
[193] Ds 2023:31, 79.

för att lägga till grund för ny lagstiftning. Mer empiriska data behövs för att med större säkerhet säga om detta varit ett effektivt verktyg eller inte, men som visats i den svensk-publicerade undersökningen av de danska visitationszonerna har visitationszonerna inte haft någon mätbar reducerande effekt på våldsbrott, samt att den effekt som kunde påvisas varit statistiskt insignifikant.[194] Isoleringen har dock övertygat rättssubjektet att den svenska rättsformens substans inte räcker till och rättsformsinflationen kräver *mer*. Den styrande klassen bekräftar därefter att detta *mer* går att finna i visitationszonen.

Den initiala agitationen är således bunden till formens ramar på grund av isoleringen och är sekundär till avlägsnandet. Det kan inte finnas isolation utan avlägsnande. Rättssubjekten häpnar och vredgas *för rättsformens skull* och visar sin lojalitet till de styrande och härskande klasserna. Utan att försätta oss i en allt för stor diskussion on marxism och anarkism kommer Max Stirner (1806–1856), till viss del, åt den Pasjukanistiska rättsformen i anslutning till detta trots att han i riktig mening inte diskuterar rättsformen och rättssubjektet som jag gör nu. Det går också osagt att förevarande uppsats har flera skiljaktigheter med Stirners egoistiska teori, inte minst subjektsförståelsen, men på flera platser gör Stirner viktiga iakttagelser om människan och mänskligheten vilka vi med fördel kan inkorporeras i vårt tankeexperiment. Stirner noterar mycket korrekt att den lojala medborgaren endast går emot lagen i lagens namn.[195] Om vi översätter detta till uppsatsens Pasjukanistiska termer kan vi förstå detta som att rättssubjektet endast är villig att agitera mot den rättsliga substansen för rättsformens skull. *Substansen* kan således vara oacceptabel men när den fusionerats med *formen* blidkas rättssubjektet återigen och reproducerar formen i sin strävan att vara en lojal medborgare. Jag förstår således Pasjukanis rättssubjekt och Stirners lojala medborgare som separata analysbegrepp men sammanflätade i konkretionen. Det går helt enkelt inte att förstärka sig själv som rättssubjekt utan att vara lojal medborgare. Detta är varför den styrande maktens opposition såg ut på följande vis:

> Anförande 18 Gudrun Nordborg (V): "Herr talman! Jag tackar ledamoten för svaret. Jag hörde dock ingenting om diskrimineringslagstiftningen. Om misstag begås måste det finnas åtgärder för upprättelse för den som blir utsatt för diskriminering."

[194] Carlsson (n 81) 34.
[195] Max Stirner, *Den ende och hans egendom* (Umeå: Bokförlaget h:ström - text & kultur, 2020) 136.

Liknande uttalanden gjordes i samtliga motioner för avstyrkande av propositionen. Oppositionen agiterade således för rättsformens skull: hur ska vi kunna acceptera detta nya straffrättsliga instrument om det inte harmoniserar med våra andra kontrollmekanismer vilka bibehåller den kapitalistiska symmetrin och fredlig status quo?

När makten ändå spenderas i samband med att visitationszonen antas av kammaren förstärks *statsjaget*[196] i den mening att rättssubjektet blir rättsformens sköld vilket även har varit fallet för visitationszonerna. Rättssubjektet som agiterade initialt blidkas nu och övertygas av propositionens motiveringar vilka anger att dessa kontrollmekanismer visst är säkrade i den nya lagstiftningen. Säkrandet ska anses ske genom den allmänna proportionalitetsprincipen,[197] att riskprofil inte enbart får grundas på synlig etnisk tillhörighet, överklagandemöjligheten i 22 f § polislagen, och kravet på dokumentation och utvärdering. Justitieminister Gunnar Strömmer (M) uppgav dock i ett skriftligt svar till riksdagen att denna utvärdering ska initieras tidigast om tre år[198] och vi har i ovanstående partier redan diskuterat det mänskliga substratet och proportionalitetens inflation. Överklagandemöjligheten blir ensamstående en bottennotering för Sverige som ser sig själv som en världsledande rättsstat.

Stirner skriver att "folket är helt tokigt i att hetsa polisen på allt som tycks det omoraliskt" men när polisen i Norrköping visiterade barn under 15 år i enlighet med lagens nya befogenheter fanns det inget omoraliskt där att se för den konverterade oppositionen.[199] I nyheterna stod det så här angående införandet av visitationszonen i Norrköping.

> "Men en som backar upp Sophia Jarl [kommunstyrelsens ordförande i Norrköping (M)] är det socialdemokratiska oppositionsrådet Maria Sayeler Behnam (S), som själv är född och uppvuxen i Hageby. När lagförslaget behandlades i riksdagen var Socialdemokraterna kritiska, men idag säger

[196] ibid 317–318.
[197] Proposition 2023/24:84, 26.
[198] Riksdagen.se 'Svar på skriftlig fråga 2024/25:222 besvarad av Justitieminister Gunnar Strömmer (M)' hämtad 2024-12-10
[199] Aleksandra Pogorzelska 'Här visiteras barn i Sveriges första visitationszon' ETC (18 juni 2024) hämtad 2024-11-20.

> oppositionsrådet att polisen är fri att nyttja de verktyg som lagen ger dem.” [200]

Därtill sades angående visitationen av barn följande i kammaren då proposition 2023/24:84 debatterades.

> Anförande 1 Katja Nyberg (SD): “När det gäller visitationer av barn sker dessa i säkerhetssyfte vid flyg, konserter, riksdagen och så vidare. Varför inte i säkerhetszoner? Syftet är ju detsamma, det vill säga att upprätthålla en säker zon.”[201]

Meningen med citaten är inte att rikta kritik mot de nämnda politikerna utan att exemplifiera den isolering och fusion som sker hos rättssubjekten efter den initiala agitationen. Utan att instrumentet någonsin hade använts i Sverige hade oppositionen redan accepterat den rådande ordningen och reproducerat formen i sin underkastelse. Oppositionsrådet såg ingen mer möjlighet förutom det som rättsformen presenterat denne, substansen blev genast oviktig eftersom rättsformen fastställt att polisen måste vara utan begräsning att förebygga brott på detta vis. Dessutom menade Sverigedemokraternas ledamot att det självfallet ska vara tillåtet att visitera barn om man jämför med rättsformens andra mekanismer. Hennes uppfattning av “rätt och fel” hade efter formens avlägsnande isolerats till formen själv och genom rättsformsinflationsprocessen berett vägen för andra långtgående ingrepp mot barn.

4.2.2 Den olyckliga staten

Här närmar vi oss det andra ledet i vår argumentation vilket är förebyggande av brott kontra reell prevention.

Även här kan vi till viss del dra nytta av en annan filosof som inte heller använder sig av Pasjukanis men gör ett närmande till hans teori på annat sätt, Geoffroy de Lagasnerie (1981-). de Lagasnerie för inte kritik mot rättsformen som enhet utan specifikt mot den straffrättsliga systematiken,[202] men vi ser flera belysande partier mellan hans och Pasjukanis analyser, vilket jag först kom i kontakt med genom en innovativ artikel författad av Linda Lilith Obermayr,

---

[200] ibid
[201] Riksdagen.se 'Protokoll från debatten' (10 april 2024) hämtad 2024-11-22.
[202] Geoffroy de Lagasnerie, *Judge and Punish: The Penal State on Trial* (Stanford University Press, 2018) 149.

doktor i rättsfilosofi vid Wiens universitet.[203] Den huvudsakliga skillnaden vi kan observera mellan de Lagasnerie och Pasjukanis i detta avseende är att den föregående menar att det är anklagelsen som styr den straffrättsliga logiken initialt i stället för dömandet som Pasjukanis anser vara särskilt formativ för rättsformen.[204] I förevarande uppsats inkorporerar vi de Lagasneries uppfattning i förhållande till visitationszonen som i egentlig mening är en anklagelse över vilka brott subjekten i området *kan antas begå*. Frågorna de Lasagnerie ställer sig när han utreder sin utgångspunkt är nyttiga att upprepa för att bättre förstå vad det är han vill komma åt då han säger att anklagelsen är initialt formativ.

> "It's not so much the act of judging as the act of accusing that interests me here [den politiska konstruktionen av brott inom den straffrättsliga systematiken]: To what must we be answerable? What are we accused of? By whom? What am I being reproached for when I am reproached for something under criminal law? What do I "do" when I do something? In short, this approach doesn't seek to determine how I am "judged" nor whether or not I am "guilty" but to reflect on the state's construction of the crime of which I'm accused, on my actions and their meanings."[205]

Pajsukanis påpekar, likt Stirner, straffrättens helighet. Straffrätten är större än sig själv och det straff som staten delar ut är emot dennes vilja. Staten vill inte använda tvångsmedel mot sina medborgare men den tvingas att göra det av de monster – det kriminella subjektet – som hotar rättsstaten och hela samhällets bästa.[206] Staten är ett offer var gång ett brott begås som skapar oordning och asymmetri i den kapitalistiska logiken, men den är också ett offer var gång den måste spendera tvingande makt mot sina subjekt "mot sin vilja". Både Pasjukanis och de Lagasnerie menar att det härigenom skapas två brott från en gärning: ett mot det enskilda offret och ett mot staten.[207] Det här är enligt de Lagasnerie en ifrågasättbar logik som visar på att staten *vill* bestraffa. Det avslöjar en suktan efter straffet.

I vårt fall av visitationszonen finner vi att den enskilda gärningen utgjort två brott, ett mot det egentliga offersubjektet och ett andra mot den mystiska offentliga offerentiteten. Därefter har

[203] Obermayr (n 171)
[204] ibid 114.
[205] de Lagasnerie (n 202) 145.
[206] Pasjukanis (n 1) 172.
[207] de Lagasnerie (n 202) 148.

brottet som företagits mot statsoffret även lett till två straff, varav ett av straffen, visitationszonen, är riktad mot andra rättssubjekt som anklagas för brott de *kan antas begå*, inte den kriminella som har begått brottet. Staten har vid detta läge blivit både offer, domare, och bestraffare, vilket är en "rättighet" som inte tillerkänns några andra abstraktioner av det rättsliga offret. Den straffrättsliga rättsformen är därför performativ i att den skapar ett spektakel, rättegångsprocessens dramatik, varigenom den lojala medborgaren kan förarga sig över den självisk a akt som företagits gentemot "samhället i stort" och acceptera det andra straffet. Vi ser tydliga tecken på detta spektakel i Regeringskansliets uppdrag till Justitiedepartementet att utreda visitationszoner. Regeringen beskriver här, och i departementspromemorian, ett läge av nationell krigsföring vari visitationszoner ska vara ett verktyg i:

> "offensiven mot organiserad brottslighet som regeringen inlett".[208]

Därtill beskriver Justitiedepartementet folkets verklighet på följande vis i propositionen till riksdagen:

> "Konsekvenserna av denna *systemhotande* brottslighet är förödande, både för de inblandade och för *samhället i stort*. Det krävs kraftfulla åtgärder för att bryta utvecklingen."[209] [mina kursiveringar]

I riksdagsdebatter ser vi även uttalanden vari statens olycklighet som bestraffare påvisas. På grund av dessa kriminella monster måste staten *tyvärr* agera som den gör och det går inte att göra något åt saken.

> Anförande 59 Martin Melin (L): "I den bästa av världar skulle säkerhetszoner inte behövas. Där skulle poliser inte behöva visitera och kontrollera folk. Den världen är inte verklig. Jag är ledsen. Det ser inte ut så i dag. Det finns mycket jobb att göra där ute, och jag vet att våra poliser också gör det."

[208] Regeringskansliet promemoria 2022-12-19 Ju2022/03671, 3, och, Ds 2023:31, 152.
[209] Proposition 2023/24:84, 15.

Utöver dessa nämnda citat kan vi även se bevis på denna metod av mystifiering och skapande av den rättsliga heligheten i benämningen *säkerhetszoner* i stället för det allmänt kända *visitationszoner*. Jag nämnde departementspromemorians motivering till namnbytet i den inledande delen till uppsatsen *1.1 Skälet för uppsatsen*, men jag vill lyfta det särskilt i analysen. Namnet *säkerhetszon* påminner den lojala medborgaren om att rättsformen finns för att skydda, inte för att disciplinera oskyldiga rättssubjekt. Den ger en bild av trygghet och omsorg till skillnad från visitationszon som är en beskrivning av fenomenet, något som inte gynnar den olyckliga staten eller dess ideologiska ambitioner. Detta blir särskilt påtagligt när vi sedan analyserar argumentet till namnbytet, vilka inte är särskilt övertygande. Regeringen menar att det är ett nödvändigt tydliggörande av lagstiftningens syfte samt att visitationszoner annars kan ge intrycket av att polisen bara får göra kroppsvisitationer inom zonerna eller att de inte längre får göra visitationer utanför zonerna.[210] Som jag skrev i den inledande delen är det möjligt att dessa ogrundade farhågor beror på att den svenska lagstiftningen efterliknar den danska där polisens enda befogenhet att visitera medborgare i brottsförebyggande syfte är inom visitationszoner men detta är inte, och har aldrig varit, fallet i Sverige varför jag vågar påstå att skillnaden mot den danska lagstiftningen inte kommer förvirra svenska medborgare. Argumenten saknar reell substans och döljer de ideologiska motiv som egentligen föranlett namnbytet.

Straffkvaliteten av visitationszonen utgör en dimension av dess indirekta och latenta funktion undangömd av den kapitalistiska logiken. Om vi fortsätter på denna tråd om namn och återgår till Pasjukanis uttalande om att den moderna rättsformen till stor del kännetecknas av dess strukturella uppdelningar och antinomier kan vi här enklare närma oss den sociala verkligheten. Genom att rättsformen uppdelar sig själv i rubriceringar, som "straff" och "tvångsmedel", lyckas den mystifiera vår konkreta verklighet trots att vi i praktiken ser förbryllande likheter mellan de båda. Dessa kategoriseringar måste därför systematiskt utmanas, särskilt då vi introducerar ny kontroversiell substans i formen. Vi måste minnas att det abstraherade och universaliserade straffet i den moderna rättsformen följer logiken av "ett öga för ett värde"[211] där straffet i sig blir en utbytesform. Därifrån kan vi enkelt förstå fängelsestraffet som ett temporärt berövande av frihet mätt utifrån abstrakt mänskligt arbete räknat efter tid.

[210] Ds 2023:31, 87.
[211] Koen (n 163) 498.

> "Punishment in prison – as the deprivation of *quantum* of liberty – becomes punishment *par excellence* in a society producing commodities; *the idea of retribution by equivalent* thus finds in prison punishment its most complete realization precisely in so far as (temporary) loss of liberty represents the most simple and absolute form of 'exchange value'."[212]

Genom att beröva subjektet från dess frihet enligt ovanstående aritmetik kan den högsta universaliseringen uppnås. Detta beror på att alla kan frihetsberövas på detta vis, till skillnad från ekonomisk bestraffning, vilket inte är jämlikt applicerbart på grund av variationer i rättssubjektens pekuniära tillgångar. Tillämpar vi denna logik på visitationszonen kommer vi fram till obekväma slutsatser. Här har vi ett i) temporärt berövande av formell frihet som ii) beräknas enligt likvärdighetsprincipen där vi gör ett utbyte mellan rättssubjektens tid, frihet, integritet, och möjlighet till rekonstruktion mot en ny form av spenderande av statsmakten på grund av brott som *kan antas begås*. Allt "för samhällets bästa". Genom rubriceringen tvångsmedel förklär sig detta straff som något annat. Detta är visitationszonens gömda grundlogik varpå rättssubjektet vilar sin missledda verklighetsuppfattning.

4.2.3 Accepterad effekt

Härtill kommer jag göra ytterligare ett uttalande som enligt min mening inte är så kontroversiell, nämligen att det må vara så att effekten inte är åsyftad men den är inte oförutsedd eller undangömd, utan accepterad. Den härskande och styrande makten är fullt medveten om rättsformens konkretion i fallet av visitationszonen vilket vi kan se genom de anföranden och motioner som fördes i kammaren med anledning av proposition 2023/24:84.[213]

> Anförande 15 Louise Meijer (M): "I dag debatterar vi förslag för tryggheten, för att ta tillbaka kontrollen över lag och ordning i landet. […] Herr talman! Inget förslag kommer ensamt att ändra på situationen, men reform för reform ska vi ta tillbaka kontrollen över lag och ordning och pressa tillbaka gängen och den organiserade brottsligheten. […] En tredje invändning är att förslaget riskerar att leda till diskriminering. Det är en berättigad invändning så som vi

[212] Melossi m.fl. (n 164) 250.
[213] Motion till riksdagen 2023/24:2829 av Gudrun Nordborg m.fl. (V), Motion till riksdagen 2023/24:2832 av Rasmus Ling m.fl. (MP), Motion till riksdagen 2023/24:2831 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S), Motion till riksdagen 2023/24:2833 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C).

> moderater ser på saken. Alla polisiära verktyg, även förslaget om säkerhetszoner, innebär en risk för diskriminering om de tillämpas på fel sätt. Regeringen tar den risken på största allvar, och vi har därför utformat förslaget om säkerhetszoner på ett sätt som ska minimera risken. Varje ingripande måste vara proportionerligt. […] Man kan se det som att vi har två alternativ här. Det ena är att inte gå vidare med ett kraftfullt verktyg i kampen mot gängen på grund av risk för diskriminering. Det andra är att göra allt vi kan för att pressa tillbaka gängen och samtidigt reducera risken för diskriminering genom rättssäkerhetsgarantier och ett aktivt utvecklingsarbete."[214]
>
> Anförande 33 Torsten Elofsson (KD): "Andra farhågor som framförts är risken för stigmatisering och diskriminering i utsatta områden. Riskerna för diskriminering ska inte förringas, men liknande risker finns även vid användning av nuvarande befogenheter. Jag anser att denna risk varken ökar eller minskar genom att lagstiftningen kommer på plats. [..] Sammantaget är en husrannsakan eller kroppsvisitation ett intrång i den enskildes personliga integritet och privatliv. Men detta måste vägas mot det övergrepp mot människors säkerhet, trygghet och människovärde som våldsbrotten innebär."[215]

Meijer och Elofssons argumentationslinje att det redan finns liknande risker i polisens andra befogenheter går även att se i propositionen.

> "Eftersom problemen med kriminella nätverk ofta är som störst i socialt utsatta områden, där det bor många personer som tillhör etniska minoriteter, kan tvångsmedlen komma att rikta sig mot personer som tillhör sådana minoriteter i större utsträckning än andra. I dessa områden behöver Polismyndigheten därför vara särskilt noga med att insatser förklaras på ett tydligt sätt och inte framstår som diskriminerande.

[214] Riksdagen.se 'Protokoll från debatten' (10 april 2024) hämtad 2024-11-22.
[215] Riksdagen.se 'Protokoll från debatten' (10 april 2024) hämtad 2024-11-22.

> Riskerna för diskriminering ska inte förringas. Det måste dock samtidigt beaktas att liknande risker finns även vid användning av nuvarande befogenheter, att Polismyndigheten arbetar aktivt med frågor av detta slag och att ett kraftfullt och effektivt brottsförebyggande arbete är särskilt viktigt för att säkerställa tryggheten och friheten för invånare i våldsutsatta områden."[216]

Den agitation som förs i det initiala stadiet anses inte vara övertygande nog av majoriteten. Den nya gränsen för likvärdighet och proportionalitet har för dem höjts eftersom statsmakten och den kapitalistiska ordningen är hotad. Detta sätt att försvara rättsformen har vi även exemplifierat med tidigare i diskussionen kring visitation av barn och Nybergs första anförande i kammardebatten att barn redan visiteras på andra platser varför det inte är uppseendeväckande att göra detsamma inom en visitationszon.

Vi måste här vara noga med att notera att subjekten som begår dessa brott inte gör det med något anarkistisk eller revolterande mening, utan av "egoistiska" skäl, men effekten är trots allt asymmetri och hot mot ordningen. Vad vi ser i debatten är därför att straffet för de disciplinerade subjekten är, med enkla ord, *värt det*. Det anses vara likvärdigt att applicera en visitationszon, trots alla de skäl vi nämnt i denna uppsats, för samhällets bästa och rubricera det som en preventiv tvångsåtgärd. Pasjukanis menade att socialt liv förvittrade då människan blev ett rättssubjekt. Detta blir evident i förevarande fall. Människan är inför rättsformen inte värd mer än ett objekt och den styrande klassen ser endast på rättssubjekten i förhållande till objekt, det vill säga som rättssubjekt och omfattade av rättigheter. Rättssubjektet förväntas uppoffra eftersom människans "personliga energi" ersatts med social kraft vars högsta uttrycksform är staten.[217] Om rättsformen i egentlig mening var intresserad av reellt preventiva åtgärder där samhället faktiskt skyddas hade meningen med straffet, som Pasjukanis säger, försvunnit helt.[218] Därför kan vi inte mena att vi genom denna lagstiftning ser effektiv prevention, speciellt då forskningen säger något annat. Det blir för oss ett absurdum att säga emot den sociala verkligheten. Pasjukanis skriver att:

> "Therefore, whenever people portray legal intercourse as organised and well-ordered, and thus equate law with legal order, they forget, in so doing, that

[216] Proposition 2023/24:84, 19.
[217] Pasjukanis (n 1) 118.
[218] ibid 177.

> this order is actually a mere tendency and end result (by no means perfected at that), but never the point of departure and prerequisite of legal intercourse."[219]

Rättsformen är felfritt organiserad kaos som konstant förstärker den kapitalistiska logiken. Kaoset är en noga uträknad motvikt för att skapa likvärdighet utbyte mot våldskapitalet som den styrande makten förbrukar för att behålla koherens. Asymmetri är en inneboende nödvändighet för rättsformens existens likaså är brottet en nödvändighet för straffet, och uppoffringen en nödvändighet för det lojala rättssubjektet. Det finns därför ingen "allmänvilja" för reell prevention. I stället ser vi ännu ett bevis på den reaktionära klassens organiserade klassterror mot den invandrade arbetarklassen genom en modern demokratiserad version av temporär ghettoisering.[220] Detta oavsiktliga blottande av rättsformens och statens våldsamhet genom ett missbruk av dennes egna uppdelningar i olika rubriceringar avslöjar dess falska legitimitet.[221] I själva verket är det ren och förskräcklig fantasmagori vars effekter är förödande för arbetarklassen.

[219] ibid 135.
[220] ibid 175.
[221] Nigel Simmons, *Pashukanis and liberal Jurisprudence* (Journal of Law and Society vol. 12, nr. 2, 1985) 146.

5. Sammanfattning av slutsatser om rättsformens rörelser

I del *3.1.2 Pasjukanis inordning i marxismen* identifierades en av två fundamentala marxistiska frågeställningar enligt följande:

> "[P]å vilket sätt kan rätten användas som politiskt, faktiskt handlingsinstrument för att förändra, stabilisera eller fastlåsa de politiska och samhälleliga förhållandena?"[222]

I förevarande uppsats har jag undersökt hur svaret på denna fråga, i relation till visitationszonen, uppenbarar sig i rättssubjektet och de relationer som döljer visitationszonernas dubbelsidiga implikationer. Genom den formkritiska metodens bilaterala rörelser mellan abstraktion och konkretion har analysen syftat till att förbli så nära den sociala verkligheten och människan i samhället som möjligt. I detta avslutande avsnitt sammanfattar jag mina tankar och slutsatser om rättsformens rörelser.

Eftersom uppsatsen i hög grad berör frågor om mänskligt lidande, vill jag avsluta uppsatsens analytiska del som jag inledde den deskriptiva, med den rättspolitiska överbyggnaden. Den dödliga våldsutvecklingen är förödande för de direkt drabbade och en angelägenhet som berör det svenska samhället på djupet. Detta gäller inte enbart känslor av sorg, utan även starka upplevelser av orättvisa vilka härstammar ur agitationen för rättsformens skull och strävan efter att konstruera sig själv som ett lojalt rättssubjekt. Den svenska medborgaren slits av känslor om "rätt" och "fel" hänförliga till rättsformen varför diskurser om brottslighet omedelbart blir särskilt känslomässigt laddade. Jag finner dock hopp i känslosamheten eftersom detta för alltid mänskliga element av medkänsla och empati kan leda till att reell förändring uppnås till slut.

De straffrättsliga åtgärder som den styrande klassen propagerar för, och som försvaras av det lojala rättssubjektet, utgör emellertid inte effektiva rättsliga instrument varigenom vi kan uppnå sådan förändring. Snarare söker vi svar i den rättsform som bereder väg för problematiken den utger sig för att lösa och är ovilliga att utvidga våra sinnen i rädsla av att dömas som illojala medborgare eller förlora vår förmåga att navigera den offentliga sfären som rättssubjekt. Visitationszonerna har ingen påvisbar reducerande effekt på våldsbrott utan motiveras i

[222] Eriksson (n 8) 41.

huvudsak av ideologiska kriminalpopulistiska skäl. Om vi verkligen vill hjälpa de 53 personer som omkom och 109 personer som skadades i skjutningar 2023, måste vi omvärdera våra strategier. Att förklara krig mot Gucci-kopiakepsar är inte den väg vi bör ta.

Analysen inleddes med att identifiera en dissonans mellan rättssubjektsformationens abstrakta och konkreta karaktär. Rättssubjektets funktion är endimensionell i förhållande till värdeformen varför den formella jämlikheten endast existerar i den utsträckning rättssubjektet representerar ett värde eller demonstrerar dennes förmåga att reproducera form och generera mervärde. I konkretionen binder sig därför rättssubjektets tre elementära funktioner av kapitalistisk logik: formell jämlikhet, fri vilja, och suveränitet i ägandet, till människokroppens biopolitiska substrat. Visitationszonens logik spelar på denna dissonans mellan abstraktion och konkretion genom att frånta de disciplinerade subjektens möjligheter till att rekonstruera sig själva till rättssubjekt.

Visitationszonen besitter därtill en straffkvalitet genom ett i) temporärt berövande av formell frihet som ii) beräknas enligt likvärdighetsprincipen där det görs ett utbyte mellan rättssubjektens tid, frihet, integritet, och möjlighet till rekonstruktion mot en ny form av spenderande av statsmakten på grund av brott som den abstrakta förövaren *kan antas begå*. När den styrande makten inrättar visitationszoner i socioekonomiskt utsatta områden förhindras subjekten från att reproducera form och skapa mervärde, vilket isolerar dem från det övriga svenska samhället och förhindrar deras rekonstruktion till rättssubjekt. Detta cementerar i effekt föreställningen om den abstrakta förövaren. Visitationszonen möjliggör därigenom indirekt rasprofilering, diskriminering, och disciplinering genom att kodifiera dissonansen vilket skapar rörelser i rättsformens abstrakta plan när rekonstruktion förhindras och subjekten inte kan nyttja rättssubjektets elementära funktioner.

Följdfrågan på denna analys blir självfallet *varför*? Varför säger inte rättssubjektet ifrån? Varför finns det ingen starkare opposition? Svaret på dessa frågor tar grund i rättsformens kannibaliserande funktion och spenderande av makten. När staten spenderar sin makt avlägsnas rättsformen från det vardagliga livet och isolerar denna, vilket förvränger rättssubjektets uppfattning av den sociala verkligheten. Därtill har människans transformation till rättssubjekt förvittrat socialt liv varför de behandlas som objekt, det vill säga som rättssubjekt omfattade av rättigheter i stället för människor med personlig energi. Energin ersattes av *statsjaget* och rättssubjektet utvecklades till rättsformens främsta beskyddare. Den initial agitationen som kan

observeras i förhållande till visitationszonen är därför *av rättssubjektet, för rättsformens skull*. Rättssubjektet förargas av substansen eftersom det inte harmoniserar med den tidigare uppfattningen av rättsformen. När makten spenderar sig själv genom att anta lagändringen transformeras substansen till form och rättssubjektet blidkas återigen. Detta är processen av rättsformsinflation varigenom rättsformen gradvis expanderar sina gränser och rättssubjektet tolerans för inskränkningar ökar.

En annan förklaring till att rättssubjektet inte sätter sig emot rättsformen är rättssubjektets behov av att framställa sig själv som lojal medborgare. När den personliga energin ersatts av statsjaget förstärks rättssubjektets ställning och dennes förmåga att reproducera form när denne navigerar den offentliga sfären. Därför går rättssubjekt med på den styrande klassens ideologiska motiv. Andra subjekts uppoffringar för att hålla samman den kapitalistiska ordningen blir härigenom värt det.

Slutligen identifierades även statens mystifierierande och fetischerande funktioner som bidragande faktorer för att förstärka ordningen och undertrycka oppositionen. Staten framställer sig själv som det olyckliga offret genom att skapa två brott ur en gärning och berättigar sig själv till att utdöma två straff: ett mot den antagna gärningsmannen och ett mot den abstrakta förövaren som *kan antas företa* brott. Det andra straffet döljs bakom vilseledande rubriceringar och föreställningar om rättsliga antinomier. När staten därför disciplinerar oskyldiga rättssubjekt genom visitationszoner upplever inte rättssubjektet detta som "orättvist" eller "fel" eftersom det är ett preventivt tvångsmedel som tillhör ett av polisens befogenhetsområden. Staten framstår vara illa tvungen att använda sitt våldskapital mot sina medborgare för att upprätthålla samhällsordning på grund av de subjekt som skapar asymmetri. Detta status quo som ger en illusion av fred blidkar rättssubjektet och döljer visitationszonens sociala verklighet. Trots att det är för tidigt att tala om lärdomar från de tre svenska användningarna av visitationszoner, kan exemplet Södertälje ge en viktig inblick. Den tvåveckorsperiod av status quo som zonen upprätthöll försköt endast dödsvåldet framåt i tiden, vilket bevisades av de fyra våldsdåd som begicks efter zonens avvecklande. Denna diskrepans mellan forcerad fred och befrielse måste kontinuerligt uppmärksammas för att nyansera bilden av den olyckliga staten.

Visitationszonen kan sammanfattningsvis förstås som en projektion av den samtida moderna rättsformsutvecklingen i Sverige, framtvingad av de kriminalpopulistiska krafterna hos de härskande och styrande klasserna, vilka försvaras av det lojala rättssubjektet. I mitt tankearbete

insåg jag däremot att denna process inte är säregen för visitationszonen men blottas särskilt i dess bristfälliga arbete, vilket framträder som ett komplext kalejdoskopsmönster på flera nivåer av abstraktion och konkretion. Denna uppsats har därför på inget sätt uttömt den Pasjukanistiska analysen av visitationszoner i förhållande till rättssubjektet. Särskilt intressant är möjligheten att lyfta dessa frågor i en tvärvetenskaplig studie som utforskar förhållandet mellan den abstrakta polismannen och rättssubjektet när domstolsväsendet lyft aspekter av visitationszonen och Polismyndigheten gjort en utvärdering av sitt arbete. Därtill kvarstår det ständiga arbetet med att överföra teori till strategi och organisera förändring.

6. Källförteckning

Offentligt tryck Danmark

LBK nr 1270 af 29/11/2019 Bekendtgørelse af lov politiets virksomhed

LOV nr 376 af 27/04/2016 om knive og blankvåben m.v

Offentligt tryck Sverige

Författningar

Brottsbalk (1962:700)

Ordningslag (1993:1617)

Rättegångsbalk (1942:740)

Polislag (1984:387)

Regeringsformen (1974:152)

Lag (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål

Förvaltningslag (2017:900)

Propositioner

Proposition 1973:90 *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m.; given Stockholms slott den 16 mars 1973*.

Proposition 1975:76:209 *om ändring i regeringsformen.*

Proposition 1989/90:129 *om ett utvidgat knivförbud m.m.*

Proposition 1993/94:24 *med förslag till ändrade regler om kroppsvisitation och kroppsbesiktning, m.m.*

Proposition 2002/03:138 *Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse.*

Proposition 2005/06:113 *Ökad kontroll av vapen.*

Proposition 2020/21:216 *Nya regler om husrannsakan för att söka efter vapen och andra farliga föremål.*

Proposition 2023/24:84 *Säkerhetszoner*.

Departementsserien

Ds 2023:31. *Säkerhetszoner – ökade möjligheter för polisen att visitera för att förebygga brott*.

Promemoria

Regeringskansliet promemoria 2022-12-19, Ju2022/03671.

Motioner

Motion till riksdagen 2023/24:2829 av Gudrun Nordborg m.fl. (V).

Motion till riksdagen 2023/24:2831 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S).

Motion till riksdagen 2023/24:2832 av Rasmus Ling m.fl. (MP).

Motion till riksdagen 2023/24:2833 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C).

Polismyndigheten

Beslutsprotokoll diarienummer A345.763/2024.

Beslutsprotokoll diarienummer A518.198/2024.

Beslutsprotokoll diarienummer A517.780/2024.

Litteratur

Berggren, Nils-Olof m.m., *Polislagen – En kommentar* (Stockholm: Norstedts Juridik; Fjortonde upplagan; 2023).

Cercel, Fusco, Tacik, Cosmin, Gian-Giacomo, Przemysław, *Legal form: Pashukanis and the Marxist critique of law* (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025).

Cercel, Fusco, Tacik, Cosmin, Gian-Giacomo, Przemysław. *Legal form and the end of law: Pashukanis's legacy*, (Abingdon, Oxon UK; New York, NY: Routledge, 2025).

Conquest, Robert, *The great terror: a reassessment* (reviderad och uppdaterad upplaga, London: Pimlico, 1992).

de Lagasnerie, Geoffroy, *Judge and Punish: The Penal State on Trial* (Stanford University Press, 2018).

Easton, Susan, *Philosophers and law: Marx and Law* (Aldershot, Hants, England: Ashgate publishing, 2018).

Elwin, Victor, Göran, Dag, *Rätt och Marxism: introduktioner och material* (Stockholm: Bokförlaget PAN/Nordsteds, 1978).

Eriksson, Lars D., *Marxistisk teori och rättsvetenskap* (Helsingfors, Juridica 12: Juridiska föreningens i Finland publikationsserie Nr 48; ISBN 9519927409; ISSN 0357-0797).

Eriksson, Lars D., "Utkast till en marxistisk jurisprudens", i *Marxistisk teori och rättsvetenskap: artiklar* (Vantaa: Juridica, 1980).

Fabian, Johannes. *Time and the other: how anthropology makes its object* (New York: Columbia University Press; 2002).

Fitger, Peter, *Särtryck ur Rättegångsbalken: Kap 19–28, 36* (Stockholm: Norstedts juridik; [Ny utg.], uppdaterad t.o.m supplement 76; 2014).

Fogelklou, Anders, 'Den orättfärdiga rätten – En studie över Hegels rättfärdigande och marxismens kritik av den moderna rättsordningen' (Doktorsavhandling, Uppsala universitet, 1978).

Gustafsson, Håkan, *Dissens: om det rättsliga vetandet* (Uppsala: Iustus förlag; Andra upplagan; 2021).

Kant, Immanuel, *Critique of Practical Reason*. Mary Gregor (ed) (Cambridge University Press, andra upplagan, 2015).

Kant, Immanuel, *The Metaphysics of Morals*. Lara Denis, Mary Gregor (eds) (Cambridge University Press, andra upplagan, 2017).

Lindberg, Gunnel, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?* (Stockholm: Norstedts Juridik; Femte upplagan; 2022).

Marx, Karl, *Kapitalet: Kritik av den politiska ekonomin*., översatt av Rickard Sandler (Stockholm: Tiden; 1930).

Marx, Karl, *Grundrisse: Ett urval*, översatt av Sven-Eric Liedman och Erik af Edholm (Hägersten: Tankekraft förlag, 2010).

O'Connell, Özsus, Paul, Umut, *Research handbook on law and Marxism* (Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021).

Pasjukanis, Jevgenij Bronislavovitj, *The general theory of law and Marxism: with a new introduction by Dragan Milovanovic* (Andra utgåvan, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, 2002).

Pasjukanis, Jevgenij Bronislavovitj, *Selected writings on Marxism and law*, Piers Beirne, Robert Sharlet (eds) (London: Academic Press INC, 1980).

Stirner, Max, *Den ende och hans egendom* (Umeå: Bokförlaget h:ström - text & kultur, 2020).

Snyder, Timothy, *On tyranny: twenty lessons from the twentieth century* (New York: Tim Duggan Books; 2017).

Elektroniska litteraturkällor

Akhtar, Zia, *Law, Marxism and the State* (International journal for the semiotics of law = Revue internationale de sémiotique juridique, 2015-09, Vol. 28 (3), p.661-685).

Balbus, Isaac D., *Commodity Form and Legal Form: An Essay on the "Relative Autonomy" of the Law* (Law & society review. 11(3):571–88, 1977), 586.

Bradford, Tiratelli, Ben, Matteo, *Does stop and search reduce crime?* (Centre for Crime and Justice Studies, ISBN: 978-1-906003-72-2, 2019).

Brottsförebyggande rådet rapport 2021:8 *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*.

Bowling, Phillips, Ben, Coretta, *Disproportionate and Discriminatory: Reviewing the Evidence on Police Stop and Search*. (The Modern Law Review, volym 70 nummer 6: 936-961, 2007).

Bowring, Bill, *Yevgeniy Pashukanis, His Law and Marxism: A General Theory, and the 1922 Treaty of Rapallo between Soviet Russia and Germany* (Journal of the history of international law 19, 2017).

Carlsson, Hedda, *"It works in Denmark"- a quantitative study on Danish stop and search zones* (Master's thesis for MSc Economics, Lund University School of Economics and Management, 2022).

Dimoulis, Milios, Dimitri, John, *Commodity Fetishism vs. Capital Fetishism Marxist Interpretations vis-à-vis Marx's Analyses in Capital* (Historical materialism: research in critical Marxist theory; 12(3):3–42, 2004).

Hazard, John N., 'Pashukanis is no traitor' (*American Journal of International Law* (51(2), 1957. doi:10.2307/2195714).

Koen, Raymond, *Pashukanis on crime and punishment* (De Jure, 2013–02, Vol.46 (2), p.486–509).

MacDonald, John, Fagan, Jeffrey, Geller, Amanda, *The Effects of Local Police Surges on Crime and Arrests in New York City* (PloS One, vol. 11, no. 6, 2016, pp. e0157223–e0157223).

McCandless, Feist, Allan, Morgan, Rhydian, Andy, James, Nick, *Do initiatives involving substantial increases in stop and search reduce crime? Assessing the impact of Operation BLUNT 2* (The Home Office, 2016).

Melossi, Pavarini, Dario, Massimo, *The Prison and the Factory (40th Anniversary Edition): Origins of the Penitentiary System* (London: Palgrave Macmillan UK, 2018).

Nouvian, Reinhard, Giurfa, Morgane, Judith, Martin, *The defensive response of the honeybee Apis mellifera* (Journal of Experimental Biology, 219, 3505-3517 doi: 10.1242/jeb.143016, 2016).

Simmons, Nigel, *Pashukanis and liberal Jurisprudence* (Journal of Law and Society vol. 12, nr. 2, 1985).

Sutton, Nathaniel C., *Lockstepping through stop-and-frisk* (Virginia Law Review, Vol. 107, No. 3 (May 2021), pp. 639-681).

Wilén, Carl, *Why Pashukanis was right: Abstraction and form in The General Theory of Law and Marxism* (Capital & class, 2023-12).

White, Fradella, Michael D., Henry F. *Stop and frisk: The use and abuse of a controversial policing tactic* (New York: New York University Press; 2016).

Andra elektroniska källor

Bridfelt, Mathilda, ‘Uttallande om Gucci-kepsar möter starka reaktioner’ TV4 Nyheterna (9 februari 2024) hämtad 2024-11-07.
https://www.svt.se/nyheter/inrikes/uttalande-om-gucci-kepsar-moter-starka-reaktioner

Ferm, Sjölin, Tora, Andreas, ‘Så många visiterades efter säkerhetszonernas intåg’ TV4 Nyheterna (19 juli 2024) hämtad 2024-10-04.

https://www.tv4.se/artikel/2Sa8VGyKzQjQ8VvnqQPjHi/sa-manga-visiterades-efter-saekerhetszonernas-intag-nu-tas-de-bort

Hadley-Kamptz, Isobel, ‘378 kroppsvisitationer i onödan – regeringen är nöjd’ Dagens Nyheter (30 september 2024) hämtad 2024-10-04.
https://www.dn.se/ledare/isobel-hadley-kamptz-378-kroppsvisitationer-i-onodan-regeringen-ar-nojd/

Pogorzelska, Aleksandra, ‘Här visiteras barn i Sveriges första visitationszon’ ETC (18 juni 2024) hämtad 2024-11-20.
https://www.etc.se/story/haer-visiteras-barn-i-sveriges-foersta-saekerhetszon

Polisen.se ‘Sprängningar och skjutningar – polisens arbete’ hämtad 2024-11-07.
https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/sprangningar-och-skjutningar/

Polisen.se ‘Säkerhetszoner i Eskilstuna har upphört – så har arbetet gått till’ (18 september 2024) hämtad 2024-10-14.
https://polisen.se/aktuellt/nyheter/ost/2024/september/sakerhetszoner-i-eskilstuna-har-upphort---sa-har-arbetet-gatt/

Polisen.se ‘Säkerhetszon införs i Norrköping imorgon’ (4 juni 2024) hämtad 2024-10-04.
https://polisen.se/aktuellt/nyheter/ost/2024/maj/polisen-bjuder-in-till-presstraff-om-inforande-av-sakerhetszon/

Polisen.se ‘Hageby är inte längre en säkerhetszon – Polisens arbete fortsätter’ (19 juni 2024) hämtad 2024-10-14.
https://polisen.se/aktuellt/nyheter/ost/2024/juni/hageby-inte-langre-en-sakerhetszon--polisens-arbete-fortsatter/

Regeringskansliets Youtubekanal, ‘Pressträff om regeringens förslag om säkerhetszoner’ hämtad 2024-12-02.
https://www.youtube.com/watch?v=Cw-QJxEyRjo

Riksdagen.se ‘Protokoll från debatten’ (10 april 2024) hämtad 2024-11-22.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/sakerhetszoner_hb01juu13/

Riksdagen.se ‘Regeringens lagförslag’ hämtad 2024-10-11.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/sakerhetszoner_hb01juu13/omrostning/regeringens-lagforslag~21b819e2-3778-4bf2-ac22-8de4782d7823/

Riksdagen.se ‘Svar på skriftlig fråga 2024/25:222 besvarad av justitieminister Gunnar Strömmer (M)’ hämtad 2024-12-10.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/utvarderingar-av-sakerhetszoner_hc12222/

Sveriges Radio ‘En vecka sedan visitationszonen hävdes: “Farligast är uppgivenheten”’ hämtad 2024-10-04.
https://www.sverigesradio.se/artikel/en-vecka-sedan-visitationszonen-havdes-farligast-ar-uppgivenheten

Sveriges Radio ‘Säkerhetschefen: Visitationszon i Södertälje gav effekt’ (19 juli 2024) hämtad 2024-10-04.
https://www.sverigesradio.se/artikel/sakerhetschefen-visitationszon-i-sodertalje-gav-effekt

The New York Civil Liberties Union (NYCLU) ‘Stop-and-Frisk Data’ hämtad 2024-11-12.
https://www.nyclu.org/data/stop-and-frisk-data

Visitationszone.dk hämtad 2024-10-17.
https://visitationszone.dk